

madártávlat

Természetvédelmi folyóirat

1996. szeptember-október

Madármegfigyelő Világnap

1996. szeptember 28–29.

Az elmúlt évek hagyományainak megfelelően most ősszel is megrendezzük az

Európai Madármegfigyelő Világnapot.

Az akcióra
szeptember 28–29-én
kerül sor.

Már most jegyezze be a naptárába, nehogy elfelejtse!

Ez nem egy olyan program, amiben csak a profi madarászok vehetnek részt. Ellenkezőleg! Az a cél, hogy bárki részt vehessen benne, akár önállóan is. Mindenki számára kínálkozik a lehetőség, hogy valamelyik napon kimenjen lakóhelye környékére és megfigyelje a madarakat.

Mit figyeljünk meg? – Minden látott madarat!

Ezután mi a teendő?

Szeptember 29-én délután 16 óráig kérjük az egyesület (1)175–8327-es telefonszámára vagy ugyanezen a számon lévő faxára eljuttatni a megfigyelés eredményeit az alábbiak szerint:

1. A megfigyelésben résztvevők száma
2. A megfigyelési helyszínek száma
3. A látott madarak száma összesen
4. A megfigyelt fajok száma
5. Az 5 legnagyobb számban látott faj és ezek fajonkénti száma
6. Esetleges érdekes fajok, előfordulások

Az egyesület titkárságán ügyeletet tartó kollégák a beérkező adatokat 18 óráig összesítik és faxon eljuttatják a Svájci Madár-tani Egyesülethez, ahol összegzik az európai adatokat. Így este 8 órakor már tudni lehet az Európára vonatkozó végeredményt.

Kérünk minden tagtársat, hogy lehetőségei szerint minél többen csatlakozzanak a világméretű madarász programhoz! Az előző években elég szép helyezést értünk el kontinensünkön. Az idei évben lépünk még előrébb ezen a képzeletbeli dobogón! Vegyék fel a kapcsolatot egymással, csináljanak családi programot, tájékoztassák a helyi iskola pedagógusait, barátaikat. Vonjanak be minden érdeklődőt! Az eredményekről pedig időben adjanak tájékoztatást a fenti telefonon. A későn, 16 óra után érkező adatokkal sajnos már nem tudunk mit kezdeni.

Amennyiben előzetes értesítést kapunk a megfigyelésre indulás helyéről és időpontjáról, valamint lehetőséget biztosítanak a nálunk érdeklődők bekapcsolódására, külön erre a napra készült emlékkönyvjelzőt juttatunk el a résztvevőknek!

Dénes Péter

Tartozik Ön valahová?

Kedves Barátom!

Önnel együtt néhányan olvassák még e sorokat Magyarországon. Bizonyára sok közös és ellentétes vonás van közöttünk, néhány dologban megegyezik a véleményünk, sok más esetben nem.

Egyet azonban biztosan tudok: valamennyien a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület tagjai vagyunk. Még csak nem is biztos, hogy közös az érdeklődési körünk. Lehet, hogy Ön szabadidejét a madarak megfigyelésének szenteli, lehet, hogy a bélyegyűjtésnek, de egyetért törekvéseinkkel, fontosnak tartja a természetvédelem ügyét. Így vagy úgy, belépésével támogatta az MME munkáját. Gondolom azonban, hogy vannak elvárásai is.

Teljesíti-e az MME az Ön elvárásait?

A véleményem az, hogy egyesületünk a tagság igényeinek maximális ki-elégítésére törekszik. Mindezt az elmúlt hónapok eseményei, eredményei is igazolják. Ilyen eredmény a *Madártávlat* megszületése, egy tagsági koordinátor foglalkoztatása, az MME könyvtár színvonalas köteteinek kiadása, a *Túzok* megjelenetése is.

Büszkék lehetünk arra, hogy hazánk legnagyobb, nem kormányzati természetvédelmi szervezetének, az MME-nek tagjai vagyunk, ami jelentős eredményekkel dicsekedhet fajok és élőhelyek védelmének terén egyaránt. Támogatásával Ön hozzájárul, hogy felkészült szakemberek nemzetközi szinten is kiemelkedő eredményeket érhesse-
nek el.

Amennyiben mindezek ellenére kérdésemre válasza nemleges, kérem, értékelje törekvéseinket és gondolkodjon el azon, hogy miért kellett nemmel válaszolnia.

Nézze egy kicsit az egyesület szemszögéből a dolgokat. Ahhoz, hogy az egyesület tevékenysége egyre inkább a tagság igényeihez tudjon igazodni, ismerni kell ezeket az igényeket.

De hol vannak azok a levelek amelyek ezeket az igényeket megfogalmazzák?

Ön nemmel válaszolt? Hol késik a levele? Javaslom, hogy ne késlekedjen tovább!

Írja meg véleményét! Mit vár az egyesülettől?

Tudom, hogy vannak még problémák. Tudom, hogy sok madárbarát nem tud beilleszkedni programjainkba. Kezdő szinttől hiányzik a fejlődés lehetőségeinek, a képzésnek, az önképzést elősegítő folyamatoknak a biztosítása (senki sem születik profinak).

Tudom, hogy sok helyi csoport nem tud – és nem feltétlenül azért, mert nem akar – megfelelő, rendszeres kapcsolatot kialakítani a tagságával. Tudom, hogy egyes helyi csoportokban a tagok elszigetelten, egymást nem ismerve dolgoznak.

Próbáljuk meg együtt megoldani a problémákat.

Kérem, fogalmazza meg és küldje el véleményét, igényeit az MME címére Blaskovits Zoltán tagsági koordinátor-nak.

A személyes kapcsolat kialakítása és tartása rendkívül fontos egy társadalmi szervezet életében, ezért azt javaslom Önnek, hogy levélben vagy személyesen keresse meg helyi csoportjának vezetőit is. Amennyiben úgy gondolja, hogy aktívan tudna közreműködni az MME madárvédelmi, természetvédelmi munkájában, közölje ezt velük. Lehet, hogy éppen az Ön munkája járul hozzá majd csoportja fellendüléséhez.

Mondanivalóját megírhatja a *Madártávlat* részére is. Minden vélemény fontos üzenet a titkárság, az elnökség és a többi tag felé.

Bízom abban, hogy közös erőfeszítéseink eredményeként a tagok kötődése az egyesülethez erősebbé válik, és a címben feltett kérdésre mindenkinek eszébe jut majd: „...és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület tagja is vagyok.”

Drexler Szilárd
*a tagsági kapcsolatokért felelős
elnökségi tag*

TARTALOM

Tartozik Ön valahová?	1
aktuális	
Törvény „A természet védelméről”	2
Vadászat és természetvédelem	3
Földindulás a vadászatban	6
A vízivad védelme	7
nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, védett területek	
Tájvédelmi körzet a Közép-Tiszán	10
kitekintő	
Madarász túra a Boszporuszhoz	12
mme-hírek	14
mozaik	
Gyülekeznek a baglyok	15
Mi lesz veled madármentés?	16
kérdezz – válaszolok (Schmidt Egon rovata)	
Felkínált lehetőség	17
postaláda	
„Szeresd a természetet és igyekezz azt másokkal is megszerettetni!”	18
EU-döntés a madarak javára	18
rejtvény és hirdetések	19
csipogó	
Augusztus tizenötödike	20
tizenévesek írták	
A nagy kócsag	23
A titokzatos cápák	23
Egy életre kelt ősmaradvány	24

*A címlapon billegető cankó,
a hátlapon nagy kócsagok,
Péchy Tamás felvételei.*

madártávlat

Az MME kéthavonta megjelenő folyóirata.

Főszerkesztő: Péchy Tamás

Művészeti tanácsadó: Murray Róbert

Képszerkesztő: Péchy Tamás

Szerkesztőbizottság:

Drexler Szilárd, Dr. Kalotás Zsolt,
Kállay György, Márkus Ferenc,
Nagy Szabolcs, Pellinger Attila,
Schmidt Egon, Dr. Szép Tibor

Tördelőszerkesztő:

Péchy Dohán Zsófia

Szedő: Bányai Lászlóné

Kiadja:

Magyar Madártani és
Természetvédelmi Egyesület (MME)

Felelős kiadó: Kállay György

Felelős terjesztő: Harangi István

Szerkesztőség:

1121 Budapest, Költő u. 21.

Levélcímet: 1537 Bp., Pf. 391.

Telefon és fax: (1)175-8327

E-mail: postmaster@mme.zpok.hu

*Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza.*

Nyomás: Kanalasgém Kft.

ISSN 1217-7156

Törvény „A természet védelméről”

Magyarország történetében először alkotott az Országgyűlés törvényt a természet védelméről. Ez nem jelenti azt, hogy eddig e szakterületet ne szabályozta volna magasszintű jogszabály. A legutolsó jogszabály az 1982. évi 4. törvényerejű rendelet, illetve a végrehajtására kiadott 8/1982. (II. 15) minisztertanácsi rendelet volt. Ezek felett azonban többszörösen is eljárta az idő.

Egyfelől a természetvédelem világszerte felértékelődött az utolsó két évben, másfelől a közel 25 éves jogszabály számos olyan kérdést nem szabályozott, ami időközben vált szükségessé. A legfontosabb problémája az volt, hogy a korábbi törvényerejű rendelet megalkotása idején minden állami tulajdonban volt, ma pedig már a magántulajdonlás a jellemző.

Az önálló természetvédelmi törvényre sokat kellett várni. Kár, hogy nem 1991-ben, vagy legkésőbb 1992-ben született meg. Időközben ugyanis privatizálták az állami tulajdon döntő többségét, nevesítették a szövetkezeteket és a befejezéshez közelít a kárpótlási földek kimérése is. Ha ezek előtt születik meg a törvény, valószínűleg számos értékes terület magánkézbe kerülését, vagy átmenetileg gazdátlanává válását lehetett volna megakadályozni.

Ezeket utólag már kár keseregni, annál is inkább mert egy meglehetősen szigorú törvény született, ami reményt ad arra, hogy végrehajtása esetén ma még meglehetősen gazdag élővilágunkat képesek leszünk megőrizni.

Az új törvény a korábbi szabályozások gyakorlatban is bevált paragrafusait megtartva számos új elemet is tartalmaz. Ezek közül emelek ki néhányat, hangsúlyozva, hogy ha egyesületünk természetvédelmi célkitűzéseit meg akarjuk valósítani, akkor tagságunknak részletesen kell ismerni az új törvényt. A törvény igyekszik szakítani a ma még sajnos általános gyakorlattal, miszerint a természeti értékek megőrzésének fő helye a védett terület. Ennek jegyében bevezeti a természeti terület, a természetes állapot, természetközeli állapot, behurcolt, őshonos, fenntartható használat stb. fogalmát és azokat értelmezi is. Fontos eleme, a tájvédelemnek, mint

a komplex természeti érték megőrzése egyre jelentősebb módjának részletes szabályozása. Kimondja egyúttal, hogy a vadon élő szervezetek, illetve életközösségeik védelmét élőhelyükkel együtt kell biztosítani. Ennek a vezérelvnek megfelelően különösen részletesen és mindannyiunk számára megnyugtatóan szabályozza az erdők kérdéskörét. Hangsúlyozza az adott termőhelyre jellemző erdő felújítási és telepítési kötelezettségét. Védett területeken kategorikusan tiltja ültetvény kialakítását. A hatálybalépést követően a jövőben nemcsak a fokozottan védett, hanem a védett erdők is elsődlegesen védelmi rendeltetésűekké lépnek elő. Ezzel a rendelkezéssel biztosítható lesz a hegy- és dombvidéki védett erdeinkben éktelenkedő mesterségesen létrehozott fenyő monokultúrák lecserélése, és belátható időn belül eltűnnek a síkvidéki, hullámtéri védett élőhelyekről a nemesített nyár- és fűzültetvények is. Fontos új elem az erdőkkel kapcsolatban az is, hogy a fakitermelést csak a vegetációs időn kívül lehet végezni. A törvény szerint védett területen a faültetvényekben, és a termőhelyre nem jellemző – ezért lecserélhető – erdőkben a tarvágás kiterjedése maximum 3 hektár lehet. A természetszerű erdőkben fokozatos felújító vágást követő végvágást ír elő, melynek területe maximum 5 hektár lehet. Megteremtődik az erdőrezervátum kijelölésének törvényi feltétele is. Az erdők véghasználati idejét a biológiai vágásértelemhez kell közelíteni. Nagyon fontos és régen hiányzó új kategória a védett területeket körülvevő védőzóna kialakításának lehetősége. Az új törvény egyik fontos vívmánya, hogy külön védetté nyilvánító határozat nélkül védett az összes barlang – korábban is az volt – forrás, láp, víznyelő, szikes tó, kunhalom és földvár.

Nagyon jelentősek a vizek – folyók, tavak, kisebb vizek – kérdéskörét szabályozó paragrafusok is. Ezek szerint a vizes élőhelyek partjától 50, a tavakétól 100 méterre – belterület kivételével – tilos új létesítményt építeni. Talán ezekenél is fontosabb, hogy az összes hullámtéren tilos új épületek, mesterséges létesítmények elhelyezése, a meglévők felújítása pedig csak természetvédelmi hatósági engedéllyel végezhető el. A jövőben nemcsak a védett, hanem az ún.

természeti területen is a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges a gyepek, és a nádas művelési ágának megváltoztatásához. Remélhetőleg ezzel sikerül elejét venni a vizes laposok, benádasodott egykori vályoggyödrök feltöltésének, és más még meglévő vizes élőhelyek felszámolásának.

A külön védetté nyilvánító rendelettel kihirdetett védett területeken folytatható és engedélyköteles tevékenységet részletesen és kellően szigorúan szabályozza a törvény.

A vadon élő állatokkal kapcsolatos szabályozás néhány új elemmel a korábbi elveket érvényesíti. Ilyen például, hogy a jövőben védett állatot az országon átszállítani is csak engedéllyel szabad. Ez az új paragrafus segít majd megakadályozni az olyan eseteket mint pl. a közelmúltbeli, Romániában tömegesen elejtett fenyőrigó és mezei pacsirta rakományok Magyarországon keresztül történő szállítását. Fontos – különösen számunkra –, hogy a fokozottan védett növény- és állatfajok élőhelye körül használati, gazdálkodási korlátozás rendelhető el a tulajdonos kártalanítása mellett. A törvény külön szakaszban foglalkozik a kártalanítás kérdésével, mint új fogalommal. Megteremtíti az egyes ásványok védetté nyilvánításának lehetőségét is.

A jövő szempontjából igen fontos, hogy egyfelől előírja a Nemzeti Természetvédelmi Alapterv készítés kötelezettségét, másfelől a természetvédelmet a Nemzeti Alaptanterv kötelező részévé teszi. Az 1996. évi LIII. törvény „A természet védelméről” 1997. január elsején lép hatályba. Szakmai előkészítésében és az elfogadásért való lobbizásban tagjaink kivették részüket.

A törvényt az Országgyűlés egyhangú szavazással fogadta el, azaz úgy is fogalmazhatnánk, hogy hatpárti megegyezéssel. Ez különösen fontos, mert egy ilyen jelentős mértékű parlamenti támogatottságtól joggal várható, hogy az így megalkotott törvény gyakorlati megvalósítása is eredményes lesz. Ebben a munkában azonban már nemcsak a szakértőknek, országgyűlési képviselőknek, hanem az egész társadalomnak részt kell vennie. Tagságunkra különösen nagy feladat vár e téren is. Bízom benne, hogy élni fogunk ezzel az új lehetőséggel.

Haraszthy László

Vadászat és természetvédelem

Véleményem kibontása előtt büszkén vállalom, hogy a madarak csodálatos világa iránti naiv érdeklődés, majd az ismeretek iránti önhajszoló, önelégedetlen vágy hozott kapcsolatba a vadbiológiával, és annak gyakorlati oldalán, a vadászatban, vadgazdálkodásban dolgozom közel három évtizede. Ezen idő alatt önmagammal szemben nem kerültem konfliktushelyzetbe, viszont barátokra leltem ornitológus- és vadász körökben, de mindkét táborban találkoztam elvi ellenségekkel, akik összeegyeztethetetlennek tartják ezen egy érem két oldalának egymást feltételező egységét. Vagy tudatlanságból, érzelmi alapon egyszerűen utálják azt, amit a másik tesz, így az észérvek és ismeretek hiánya időlegesen rejtve marad...

A természet egységes egész. A társadalmi munkamegosztás történelmi folyamata során megszületett a mezőgazdász, halász, vadász – e szakterületek ösfoglalkozásra visszavezethető mai képviselője. Az ember természetzsaroló, túlhasználó tevékenysége hozta létre az erdészetet, ezzel az évszázados előrelátást helyezve előtérbe. Meglepő, hogy a természetgazdálkodás vázolt képviselőiből a gazdász, erdész, halász szalonképes mesterségek a legelvakultabb természetvédő előtt is, míg a magyar nyelvten ugyanezen képzőjével kialakult vadász, mint ellenség jelenik meg. Az erdész az erdőhöz értő, azt telepítő, ápoló, védő és használó szakember. A vadász is az! A vadon élő állatvilág kezelője, s mint ilyen, annak használója is. Így a vadgazdálkodás eredményét, az ápoló, minőségi vadállományt is betakarítja valaki, a sportvadász. A parasztnak nem rója fel senki, hogy arat, hiszen vetett is, kapált is, védte természetét. Van-e helye ma a vadon élő állatvilág hasznosításának, a vadászatnak? A választ nálam értőbbek is megpróbálták megfogalmazni, én is csak szubjektív véleményemet írhatom le.

Két oka van az igen válaszomnak! Az egyik nyersen gazdasági: Ma a vadászok több vadat kénytelenek elejteni, mint szeretnének, mert a részérdekekre tagolt gazdasági környezet ezt parancsolja. Ilyen az erdők védelme a nagyvadállomány – szarvas, dám – kártevéseitől, a növénytermesztés érdekében

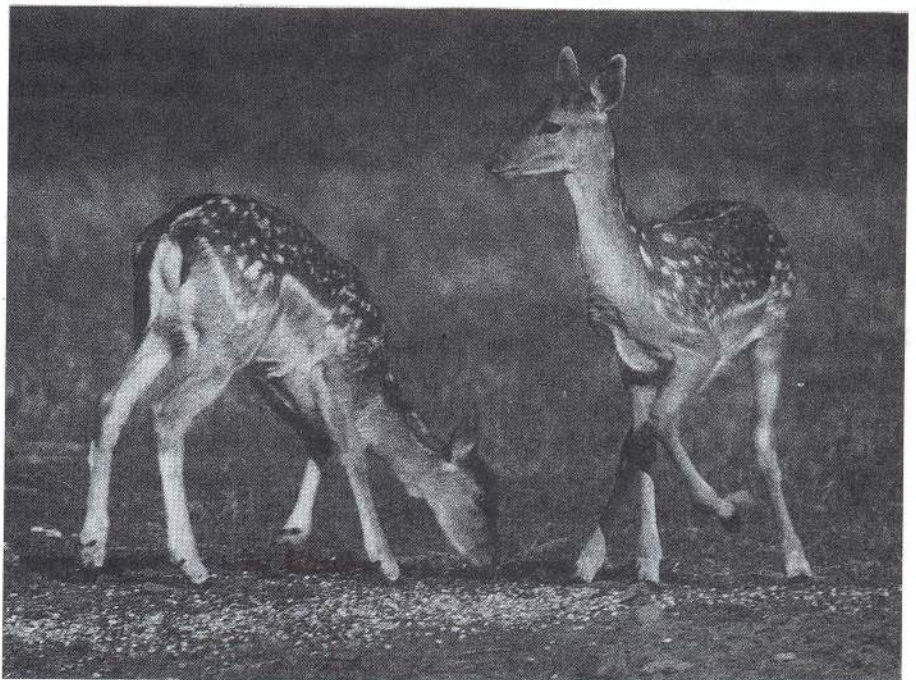
nyáron is folytatott vaddisznóvadászat. Nem tekintem vadászélménynek a sülédnyulak nyári lelövődözését a dinnyeültetvényeken, miközben igazi vadászatot (télen) 5–6 db nyulat sem képes meglőni egy 50 tagú vadásztársaság...

Vadászati jogszabályaink évtizedek óta ismerik a természetvédelem körébe utalt „üzemi vadászterület” fogalmát. Miért? Aligha használna a természetvédelemnek, ha védett területeink vízimadár telepei a vaddisznó és róka ott-honterületévé válnának. Területi, kezelési elkülönítés nélkül mindenütt természetvédő vadgazdálkodásra, vadászatra van szükség, mely kívánalmat pl. az új vadászati törvény címében, paragrafusában és szellemében is követ. Társadalom-gazdasági elégedetlenség nyilvánul meg a vadászat „passzivitása” miatt, ha közúti gépjármű ütközik valamilyen vaddal. Az autózó ember – még ha 140 km/h sebességgel haladva, önhibájából üti is el a vadat – szid bennünket, hogy sok a vad, de saját felelőtlenségére nem gondol, és arra sem, hogy a közutat az állatvilág természetes élőhelyéből sajátította ki az ember. (A karambolos autó javítását, vagy cseréjét pedig a vadászoknak kell megfizetniük!)

A másik ok: a ma embere nem tagadhatja meg az emberiség fejlődéstör-

ténetét! Ebben a természettől való félelem a természetismeret, ennek veszélyeztetésének felismerése a természetvédelmet fejlesztette ki. Ezzel a folyamattal párhuzamosan, illetve megelőzve alakult ki a vadászat: élelmet, ruhát teremtvé őseinknek, védelmet a ragadozók ellen maga, és háziállatai számára. E cselekvés oly ősi, hogy genetikailag rögzült. Közben elvesztette ilyen létmeghatározó szerepét, és a kultúrtörténetben nyomomonkövethető módon egy törvényekkel, jogszabályokkal – s mi több – etikai normákkal behatárolt civilizációs tevékenységgé vált, melyben a vad elejtése sokszor háttérbe is szorult. (Ezer módot kitalálunk arra, hogy eredményességünket hogyan nehezítsük – de ez túllépne már e cikk keretein.)

A természet ismeretére, védelmére és a vadászatra vágó ember tehát kimegy a természetbe, hiszen egyre kevésbé él abban. Különbség azonban, hogy a vadásznak konkrétabb a célja. „Az ember úgy nem fogja megismerni a természetet, hogy boldogan, önfeledten sétálgat benne. A megismerés célt feltételez” – írja a vadászat természetismereti rugóit keresve a vadászat létjogosultságát elismerő, de nem vadász írónk Szász Imre. A vadász, hogy vadat tudjon elejteni, előbb azt környezetével együtt meg kell ismernie, ezért a lírai

Dámborjak

Fotó: Szaák Tamás

Szarvasbikák

Fotó: Péchy Tamás

természetvédővel ellentétben éjt-nappallá téve, egészségét (és pénzét) sem kímélve célirányosan „kutat”. Ennek eredményeképpen a legtitokzatosabb állatfajokról (ragadozók, vízimadarak, szalonka) éppen a természetkutató vadászok tolla rögzített maradandó és megismételhetetlen megfigyeléseket.

Vadászni tehát kell, mert gazdasági érdek fűződik hozzá, és vadászni kell, nagy örömmel, szenvedéllyel, és kultúráltsággal, mert hajt bennünket az – elsősorban – önmagunkat való legyőzés szándéka, a vad megismerésének és ennek eredményeképpen elejtésének célja. A vadászat végeredménye a vad elejtése, nyersebben fogalmazva megfosztása az életétől. Erről az ellentmondásoktól sem mentes jelenségről Széchenyi Zsigmond írt komoly tanulmányt *Ünnepnapok* című művének zárófejezeteként. A vadász egy vadat (nem számítani értelemben) elejt, miközben mindent elkövet annak érdekében, hogy a fajt megvédje. Hogy ezt elérje, védi annak környezetét, szabályozza létszámát, és a régi bölcs parasztember logikája szerint tudja, hogy mennyi vetőmag kell jövőre, és mennyiből süthet kenyeret! Így állatfajok kipusztulása, élőhelyek degradálása nem róható fel neki. (Ebben a nem gondatlan vadásznak az amerikai és afrikai vasútépítések hivatásos hússzállítóit és az elefántcsontkúpeceket, fókagyilkosokat értem, akiket jelen fogalmaink szerint nem is tekintetünk vadásznak.) Kinek áll (közvetlen) érdekében a vad fenntartása? A vadásznak! Így vallhatjuk, hogy „vadász nélkül nincs vad”. De vad csak harmonikus, mérsékeltén sérült ökoszisztémá-

ban tartható. Így válik a vadász érdekeltté a természet egészének megőrzésében, és lesz csapattársa a természetvédőnek a rombolókkal szemben! Amíg tehát a szélsőséges, csőlátó vadászt és ugyanilyen természetvédőt csupán érzelmi tényezők motiválják, addig az értelem szintjén már kezdet nyújthatunk egymásnak! Tegyük is meg amíg nem késő! Az értelem azonban nem helyettesítője természetimádatusunknak, csak koronája annak! Az értelem, szenvedély, természetkutatás és védelem, illetve tudomány szintjein mindenütt emberek állnak, a mozaik nagyon sokszínű. Vadászból sok van, ezek egy része (még ha nem is általánosítható) természetismerő, megfigyelő, lelkes, hozzáértő. Az intézményes és társadalmi természetvédelem rengeteg információra tehet szert tőlük a legkülönbözőbb csatornákon. Így pl. a természetjáró vadász megfigyelését (fészkelőhely, reptetés, madárvonulás, táplálkozásbiológia, etológia) közli a hivatásos vadással, akitől elvárható, hogy munkakapcsolatban és barátságban legyen hivatásos természetvédővel, az utóbbi közvetlenül, vagy kedves lapunk hasábjain keresztül közkinccsé teheti, ha ez nem árt az ügynek. Így az amatőr természetbarát személyében is gazdagodhat új ismeretek szerzésével. A lánc persze fordítva is működhetne: a természetbarátok a vaddal kapcsolatban is szereznek számunkra nélkülözhetetlen információkat. A „kézfogas” konkrét példája, hogy főszerkesztőnk egy vadászt kért fel a természetvédő *Madártávlat*-ba gondolatainak megírására. Köszönet érte a szakma nevében!

A vadászoknak sokan felróják, hogy vadászszennvedélyük célja a trófeagyűjtés, azaz a megölt állatok preparált testrészeiben való kéjes gyönyörködés. Mindenekelőtt a trófeák gyűjtésének alapja a vad megbecsülése, a reá, illetve elejtésének körülményire való tisztességes megemlékezés. Szakmai oldalról a populáció biológiai értékére való következtetés, melyet ma már a matematika statisztikai módszerével, számítógépes programokkal figyelünk. A természetvédő is gyűjtő. Történelmileg is az, mégha ez a jelenség sokat, sőt gyökeresen megváltozott is. Az ornitológia történetében az első nagy madarászok szinte mind kitömött madarak bizonyító példányaival gazdagították saját-, majd közgyűjteményeinket. A tojásgyűjtemények divatja szintén a madárismeret korai iskolájának tartozéka volt. Ma már nagyon helyesen – ez a múlté, de a mai kor madarásza is megmaradt gyűjtőnek: faunisztikai jegyzékeket állít össze, vonulási- és táplálkozásbiológiai adatokat gyűjt, fotóalbumba rendezi képeit, videózik, szakfolyóiratokat járát és gyűjt. A trófeakultusz kialakulásával szinte egyidőbe esik a vadászati-, faunisztikai adatok, a megfigyelések rögzítése, és hasonlóan a folyóiratok, könyvek gyűjtése. Ebben hasonlít a természetvédő és a vadász. Különbség talán, hogy egy valamire való vadászoknyvtár Herman Ottó, Madarász Gyula, Csörgőy Titusz, Chernel István nélkül elképzelhetetlen. Én Vertse Albert és Tildy Zoltán könyveivel kezdtem, aztán szerezhettem meg az említett klasszikusokat. Kétlem, hogy a vadászati irodalom ilyen jelentős mennyiséget venne igénybe egy természetbarát polcán. Ez nem kritika, hanem tény: a vadász a sokarcú, sokszínű élővilágot nem csak a puska céltávcsővén keresztül nézi, hanem csupán azon keresztül is! Emellett minden érdeklő, ami ott látható: a barázdabillegetőtől a kékvércséig, tücsköstül-bogarastul. A természetvédelem és vadászat tábora csak részben két csapat, és reménykedem abban, hogy egyre kevésbé lesz az. A madártan jeleseinek nagy része vadász is volt, illetve nagy vadászaink meghatározó rétege állt az ornitológia magaslatán. (Erre a III. évf. 3. számában megjelent cikkemben már utaltam.) Az is természetes, hogy közelítésünk soha nem lesz azonosulás, sőt, tömegméreteiben egy megtorpanásra is számíthatunk. Tartozik és tartozzon is a természetvédők közé olyan kisdíák és

A hazai fogolyállomány elsősorban a vadászok gondjaira van bízva

Grafika: Lukács Albert

nagymama, akinek a tárgy iránti vonzalmát kielégíti pl. a madáretető üzemeltetése a téli inségben. Tartozik de ne tartozzon a természetvédők közé olyan, aki csak azért utálja a vadászt, mert neki nincs puskája! Tartozik, és sajnálatosan fog is a vadászok közé tartozni olyan ember, aki azt hiszi, hogy puskája révén élet-halál ura erdőn-mezőn, holott a fegyver számunkra nem (csak) a lehetőséget növeli meg, hanem a felelősséget is. Minden lövés beavatkozás egy természetes állatpopuláció struktúrájába – létszámába, egészségi állapotába, ivararányába, korosztályviszonyaiba – és beavatkozás a fajok kapcsolatába is pl. a táplálékhálózat (préda–predátor) viszonyokba stb. Mégis látnunk kell, hogy a vadászok nagy része nem ezt a gondolkodást követi! Az átalakuló társadalmi–gazdasági viszonyok köreinket is átrétegezik. Kialakulóban van egy olyan új vadászréteg, amely a szabadidő egyfajta eltöltését, a társadalmi kapcsolatok ápolását, avagy státuszának szimbolizálását látja a vadászatban. Ezt megakadályozni nem lehet, csak formálni. Ha valakinek a vad elejtése

azonos a vadászattal, megtalálhatja ezt is, csak kövesse a szakmai szabályokat, normákat szakember korlátozó igénybevételével. Ez elég nehéz! Tanítsuk meg (ha a megismerésére nem is) legalább a természet tiszteletére, szeretetére! Itt jelzem természetvédő olvasóink számára, hogy a vadásztábor erkölcsileg is többretegű, és mi magunk is másfajta vadásznak tekintjük a nevelt fácánokat kosárból kilődöző, vagy vadaskertben puskázó rekordhajászókat, és nagyon sok ilyennel nem is vállalunk sorsközösséget. A szerelmet sem a nyilvános házban árulják. A vadászat akkor vette fel mellézköngéit, amikor – külső tényezők hatására – gazdasági ággá vált. Komoly vadgazdálkodás, mai fogalmaink szerint, 100–120 éve folyik Közép-Európában. Amikor és ahol ez a gazdálkodás túlzottan eredménycentrikussá vált vagy válik, ott sérül a természetgazdálkodás nyugodt, előrelátó, ökológikus szemlélete és gyakorlata is. Így volt ez a természetvédők által jogosan bírált duvadirtások kampányában is: a kártékony szarka, varjú, héja mellett ölyvek, vércsék, kányák is áldozatul

estek. De megtalálható ennek normális mértéke, a természet kezelésének helyes módszere. A természetvédelmet is fenyegeti némi merkantilizmus, de még nem késő! A gazdasági kérdések kiemelése (nagyon kiváló időzítésben és nagyon finom módszerrel) Herman Ottó nevéhez fűződik. Ma már nem „hasznos és káros” fajokról beszélünk, hanem általános természetvédelemről, amely egyre kevesebb faj elejtését (mintegy kivételként) teszi lehetővé.

A mai természetvédelmi merkantíveszély ennél a századfordulónál nagyobb: ne váljon üzletággá a nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek kezelése, illetve az üzlet maradjon alárendelt jelentőségű! A természetvédelem ne tekintse akadályozó faktornak az érdekeltégi területén munkáját végző erdészt, vadászt (az utóbbi körbe a fegyelmezett, korrekt sportvadászokat is beleértve). A tiltó, büntető, kirekesztő természetvédelem céljátévesztett! Nem ér el oda a keze, ahol a károkozás történik! E helyett a bizalom, a nevelés és az együttgondolkodás elvén hasson oda, hogy erdész, vadász, mezőgazda, víz-

ügyi szakember a partnere és követője legyen. Így terjeszthető ki a természetvédelem hatósugara a nemzeti parkok és tájvédelmi körzetek határain túlra, az országra, a kontinensre, a Földre, mindenhová, ahol a természetet védeni kell. Ebben kíván partnere lenni a természetvédőknek a korrekt vadásztársadalom, akinek szintén vadász képviselője vallja, hogy „a vadászat alkalmazott természetvédelem”, és sokkal több az, ami összeköt bennünket, mint ami szétválaszt!

dr. Bod Lajos

Földindulás a vadászatban

„Megrázták a fát, mindenki lepotyogott róla, és most szeretnének visszamászni rá – másokkal együtt” – így jellemezték a minap egy indulatos vitával tarkított fórumon a vadászok jelenlegi helyzetét, amelybe a nyáron elfogadott új vadászati törvény nyomán kerültek.

A vadászat, vadgazdálkodás jogi kerete valóban alapvetően megváltozott. Az izgalmas és egyelőre meglehetősen kiszámíthatatlannak tűnő átalakulások közepette biztos pont, hogy a vadászati jog most már a földtulajdonhoz kötődik (eddig az államé volt). A vad viszont állami tulajdonban maradt (amíg el nem ejtik) – ezt a vad védelme indokolta. Ugyancsak vadállományvédelmi és gazdálkodási okokból döntött úgy a képviselők többsége, hogy 3.000 hektárban határozza meg a vadászterület minimális kiterjedését (korábban ez 4.000 hektár volt, de általában ennél jóval nagyobb vadászterületeket jelöltek ki, s a vadászati jog haszonbérbe adása hatósági aktus volt). A most újonnan kialakítandó vadászterületek hasznosításáról a földtulajdonosok döntenek. Vagy maguk vadásznak valamilyen formában, vagy haszonbérbe adják a vadászati jogot a számukra legelőnyösebb ajánlatot tevő vadásztársaságnak (szövetkezetnek stb.). A kérdésről a tulajdoni hányad nagyobb részét birtoklók döntenek. (Ha nem ismertek a tulajdonosok, nem foglalkoznak a kérdéssel, vagy a kis tulajdonosok nem jelölnek ki közös képviselőt, helyettük az illetékes jegyző teszi meg a jognyilatkozatot.) Mindez akkor is igaz, ha az adott terü-

leten a tulajdonos részben vagy egészen az állam.

A jogszabályok sok ága-boga aligha érdekli a természetvédőket, az azonban igen, hogy szinte minden meghatározó aktusban döntő szava van a természetvédelmi hatóságnak is, ha bármilyen védett természeti területet érintenek a döntések.

A vadászterületek természetesen elsősorban vadgazdálkodási rendeltetésűek, de lesznek úgynevezett génrezervátumok, oktatási-, kutatási célú területek, és olyanok is, amelyekben elsődleges a természetvédelmi szempontok érvényesítése.

Nem állítható, hogy a vadászok ezután alapvetően megváltoznak, másként viszonyulnak a természethez, a vadon élő állatokhoz. Mindenesetre a vadászati törvény kimondja, hogy a vadászatra jogosult nem veszélyeztetheti a nem vadászható állatfajok és általában az élő szervezetek fennmaradását. Tilos egyebek között a madarak fészkének és fészkelésének vadászati célra engedélyezett vagy bármely más eszközzel való zavarása, megrongálása vagy elpusztítása.

A vadászat, a vad elejtése persze annak megölését jelenti. De a humánus, a vadászetika szabályain túl a törvény is előírja, hogy a vadat azonnali halált okozó lövéssel kell elejteni. Tilos a vadat nem élve fogó csapódzási módszerrel (így különösen csapóvassal, hurokkal, horoggal), valamint veremmel, mérgeggel elfogni, elpusztítani. A tilalmak-

hoz természetesen szankciók is tartoznak.

Világszerte nem kevés bajt okozott a különböző növény- és állatfajok gondolatlan telepítése, szaporítása is. Nos, a törvény ezt a tevékenységet is hatósági engedélyhez köti, természetvédelmi területeken a természetvédelmi hatóságéhoz is.

Örömteli dolog, hogy a három törvény, azaz a vadászati-, a természetvédelmi- és az erdőtörvény egyszerre és összhangban született meg. A részletes szabályok (a végrehajtási utasítások) ugyan még néhány hétig váratnak magukra, de az eddigi ellentétek többsége sem a szabályozatlanságból fakadt, és ezután sem várható, hogy a konfliktusok, érdekellentétek hipp-hopp megszűnjenek.

Ráadásul a vadászok tábora most átrendeződik. Az eddigi egy része nem tudja majd megfizetni a bizonyosan sokkal magasabb költségeket, másrészt a földtulajdonosok közül várhatóan nem kevesen kívánnak élni az újonnan kapott vadászati lehetőséggel. Csak-hogy vadásszá – igaz vadásszá – válni kell! A vadászati kultúra, a vadászati hagyományok (akárhogy is éreznék iránta a nem vadászok) megismerése, életformává, szemléletmóddá való válása érték, és ez nem megy máról holnapra. Itt hangsúlyoznom kell, hogy ennek a szemléletnek szerves része az élő és élettelen környezet kímélete, védelme is.

Az új vadászok, a természeti erőfor-

Dagonyázó vaddiszó

Fotó: Szaák Tamás

rások új használóinak tömeges megjelenése félelmet ébreszt a vadászokban, a vadgazdálkodókban és természetvédőkben egyaránt. Félő, hogy egy ideig több lesz a „lödühönc”, a mindenáron zsákmányolni akaró, esetleg az ilyen módon meggazdagodni vágyó. Lehet persze, hogy ezek a félelmek alaptalanok, vagy legalább is túlzottak. A földtulajdonosok, a gazdák, akik a földdel, természettel, a jószággal jó gazda módjára

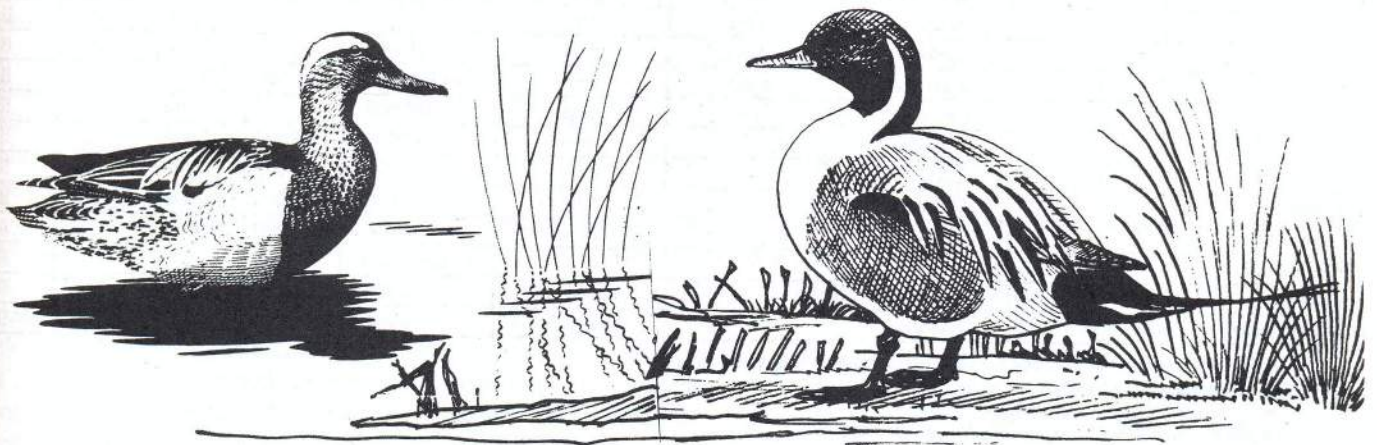
bánnak, bízunk benne, hogy a vadhoz és annak környezetéhez is így fognak viszonyulni.

Senki nem állítja, hogy a vadász hivatalos természetvédő. Többségüknek az ismeretei is hiányosak ezen a téren. De jó szándékú, természetközeli, természetszerető, „kint járó” emberek, akik igen sokat tudnak tenni a természetvédelem ügyéért. Igen, ártani is tudnak egy-egy meggondolatlan lövéssel,

vagy más, a vadászat, vadgazdálkodás körébe tartozó tevékenységgel. (A szándékos rombolásról nincs mit beszélni, bűnelkövetők sajnos a társadalom minden rétegében előfordulnak.) Az ellenőrzés, a felvilágosítás, a párbeszéd, a közös cselekvés a legjobb módja a konfliktusok, a kár megelőzésének.

Gyenge László
a NIMRÓD felelős főszerkesztője

A vízivad védelme

Amikor ezt a cikket írom lelki „füleimmel” már hallom elnökünk felháborodott szavait: „Vízimadár, Szabikám, nem vízivad. Hányszor kell még elmondanom, hogy ne használj ezt a csúnya kifejezést!” Talán valóban igaza van. A madarászok számára tényleg van valami torokszorító abban, amikor egyesek „agyaggalambnak” nézik az általunk áhitattal csodált vízimadarakat és azokon élük ki lödühüket. Azonban úgy érzem, a „vízivad” szónak mégis van létjogosultsága. Tágabb értelemben ugyan tényleg a lúdalkatúakra és a szárcsára használjuk, ami valóban nem szerencsés. Ugyanakkor szűkebb értelemben precízen jelöli azokat a vízimadarakat, amelyekre még lehet vadászni. Ez utóbbi csoport védelme sajátos megoldásokat igényel, hiszen más vízimadarakhoz hasonlóan ezek is elszenvedik az élőhelyek csökkenésének és állapotromlásának következményeit. Ráadásul ezek mellett esetükben még egy további tényező is jelentkezik: a vadászat okozta terhelések. Amennyiben azt túlzásba viszik, akkor jelentős mértékben hozzájárulhat a faj állományának csökkenéséhez. A kérdés az, hogyan lehet biztosítani ezeknek a fajoknak a fenn-

tartható használatát a vadászokkal együttműködésben.

Ehhez először talán érdemes röviden áttekinteni a hazánkban rendszeresen előforduló lúdalkatúak védelmi helyzetét. A mellékelt táblázat bemutatja azok hazai fészkelő állományának változási irányát, európai veszélyeztetettségi helyzetét, európai, illetve globális természetvédelmi jelentőségét, hazai veszélyeztetettségét és védettségét. A táblázatból láthatjuk, hogy a hazánkban előforduló lúdalkatúak többsége állományának fennmaradása biztosítottnak látszik. Három faj: a kis lilik, a cigányréce és a vörösnakú lúd világszerte veszélyeztetett. Ezek közül az első kettő állományát sebezhetőnek tekintik, míg az utóbbi esetében ugyan nem beszélhetünk állománycsökkenésről, sőt Európában éppen növekedést figyelhetünk meg, de telelő állománya viszonylag kis területeken koncentrálódik és emiatt veszélyeztetett. Könnyű ugyanis elképzelni, mi történne ha a vörösnakú lúd fő európai telelőhelyéül szolgáló Duna-deltát valamilyen súlyos környezetszennyezés érné. Az említett fajok mellett Európában sebezhetőnek számít a böjti, az üstökös és a kender-

magos réce, valamint a kis bukó.

A hazánkban a szűkebben értelmezett vízivadok – azaz a vadászható fajok – közé csak a vetési lúd, a tőkés-, a böjti-, a csörgő-, a barát- és a kerceréce, valamint külön, eseti engedéllyel a nagy lilik tartozik. Látszólag tehát csaknem teljes az összhang a fajok európai védelmi helyzete és a hazai jogi szabályozás között. A csaknem szó beszúrását a böjti réce indokolja. A Bird-Life International néhány évvel ezelőtt a Nemzetközi Madárszámlálási Tanáccsal és a Nemzetközi Vízivadkutató Irodával közösen áttekintette az európai madárfajok védelmi helyzetét. Az erről szóló publikáció szerint a böjti réce állománya a vizsgált 34 ország többségében 20–49% közötti mértékben csökkent az elmúlt 20 év során. Bár a faj hazai állománya a könyv adatai szerint stabil (azaz 20%-nál kisebb mértékben változott), azonban kérdéses, hogy ez mennyiben felel meg a valóságnak, hiszen a faj állományviszonyait szétszóró elterjedése és az elhúzóó vonulás miatt nehezen lehet becsülni. Mindezekre tekintettel felmerül a kérdés, indokolt-e a böjti récét a vadászható fajok listáján tartani?

1. táblázat

Faj ^{a)}	SPEC státusz ^{b)}	Európai védelmi helyzet ^{c)}	Állomány-változás trendje ^{c)}	Magyar védelmi helyzet ^{d)}	Eszmei érték	A4 ^{e)}	BI ^{f)}	Bern ^{g)}	Bonn ^{h)}
bütykös hattyú	5	biztosított	új fészkelő	nem	2.000	3.750	900	III.	
énekes hattyú	4	biztosított		nem	10.000	660	170	II.	II.
vetési lúd	5	biztosított		nem	vadászható	3.800	3.000	III.	
nagy lilik	5	biztosított		nem	vadászható	12.800	1.000	III.	
kis lilik	1	sérülékeny		aktuálisan	250.000	430	130	II.	II.
nyári lúd	5	biztosított	enyhén nőtt	nem	50.000	3.500	200	III.	
vörösnyakú lúd	1	lokalizált		aktuálisan	250.000	700	700	II.	II.
bütykös ásólúd	5	biztosított		nem	50.000	225	0	II.	
fütyülő réce	5	biztosított		nem	2.000	18.000	5.500	III.	II.
kendermagos réce	3	sérülékeny	enyhén nőtt	közvetlenül	50.000	1.300	1.000	III.	II.
csörgő réce	5	biztosított	új fészkelő	nem	vadászható	14.000	10.000	III.	II.
tőkés réce	5	biztosított	stabil	nem	vadászható	83.000	22.500	III.	II.
nyíl farkú réce	3	sérülékeny	stabil	aktuálisan	50.000	12.600	12.000	III.	II.
bőjtű réce	3	sérülékeny	stabil	nem	vadászható	20.000	20.000	III.	II.
kanalásréce	5	biztosított	stabil	nem	10.000	4.650	4.250	III.	II.
üstökös réce	3	csökkenő	új fészkelő	nem	10.000	750	250	III.	II.
barátréce	4	biztosított	stabil	nem	vadászható	13.500	10.000	III.	II.
cigányréce	1	sérülékeny	stabil	nem	100.000	600	500	III.	II.
kontyos réce	5	biztosított	erősen nőtt	nem	10.000	16.000	6.000	III.	II.
hegyi réce	3	lokalizált		nem	2.000	3.600	500	III.	II.
fekete réce	5	biztosított		nem	2.000	16.000	16.000	III.	II.
füstös réce	3	lokalizált		nem	2.000	10.000	10.000	III.	II.
kerceréce	5	biztosított		nem	vadászható	3.900	700	III.	II.
kis bukó	3	sérülékeny		nem	2.000	900	650	II.	II.
nagy bukó	5	biztosított		nem	2.000	2.200	300	III.	II.

a) Csak azok a fajok, amelyek rendszeresen előfordulnak Magyarországon.

b) Európai természetvédelmi jelentőség:

1 = világszerte veszélyeztetett fajok

2 = főként Európában elterjedt veszélyeztetett fajok

3 = Európában veszélyeztetett fajok, amelyek állományának nagyobb része Európán kívül található

4 = Főként európai elterjedésű nem veszélyeztetett fajok

5 = olyan fajok, amelyek nem veszélyeztetettek és elterjedésük nem is koncentrálódik Európára

c) Tucker - Heath: Birds in Europe alapján

d) Rakonczay: Vörös Könyv alapján

e) A globális jelentőségű gyülekezőhelyek kiválasztására szolgáló 1%-os kritérium

f) Az európai jelentőségű gyülekezőhelyek kiválasztására szolgáló 1%-os kritérium

g) Egyezmény az európai vadon élő növény- és állatfajok, valamint élőhelyük védelméről. A II. függelék a fokozottan védendő, a III. függelék a védendő fajokat tartalmazza.

h) Egyezmény a vándorló állatfajok védelméről. Az I. függelék a fokozottan védendő, a II. függelék a védendő fajokat tartalmazza.

Ugyancsak felmerül a kérdés miért kellett felvenni a korábban nem vadászható kercerécét a vadászható fajok listájára? Hiszen még több más fajnak is van stabil állománya, amelyik hazánkban nem vadászható. Ráadásul a kerceréce életmódbeli sajátosságai olyanok, amelyek csak az élőhely rendkívüli zavarásával jár, és a vadászati joggal, illetve etikával ellentétes vadászati módot tesznek lehetővé. A faj ugyanis többnyire folyók, nagy tavak mélyebb részein tartózkodik, ezért meglövése elsősorban hajóról, motorcsónakból volna lehetséges, amelyek használatát a vadászati jog tiltja. Marad tehát az evezés, vagy a távoli lövés. Mindkettő sok más védett, a kercerécével együtt előforduló vízimadarat veszélyeztet.

Külön említést érdemel a nagy lilik helyzete, amelyik ugyan megmaradt a vadászható fajok listáján, de csak indokolt esetben engedélyezhető a vadászata.

Az indokolt eset itt valószínűleg a jelentős mezőgazdasági károkat jelenti, de a vadkárt a vízivad esetében nem ismeri el a vadászati jog, csak a nagyvadnál. Így tehát meglehetősen furcsa helyzet állhat elő, hiszen – amint azt a vadgerle esetében megismerhettük – az őszi vadkár elhárítására már tavasszal lehet szervezni az olasz vendégvadászokat. Ez azért is veszélyes, mert a nagy liliket igen könnyű összekeverni a vele gyakran közös csapatokat is alkotó kis lilikkel. Norvég kollégáink szerint a kis lilik állományának veszélyes megfigyeltetésében az egyik ok az önkéntlenül is szelektív vadászt, amelynek során könnyebb a kis liliket meglőni, mint a nagyot. Ez azért is aggasztó, mert az elmúlt év vizsgálatai igazolták, hogy a kis lilik védelme nem megnyugtató még a Hortobágyi Nemzeti Park térségében sem. A Nagy-halastó ugyan teljes védelmet élvez, de tőle néhány kilométerre

ugyanolyan adottságú tavak találhatóak. A rádiótelemetriás vizsgálatok igazolták, hogy madaraink bizony ki-kijárogatnak még a Virágoskúti-halastóra is. Ez elsősorban azért aggasztó, mert a vadászati statisztikák szerint hagyományosan ebben a térségben a legnagyobb a vadlúd teríték mind abszolút értékben, mind egy hektárra vetítve. Tekintettel arra, hogy a nagy lilik vadászatának engedélyezése mindig eseti mérlegelést igényel, kérjük területi szervezeteinket, tartsanak rendszeres kapcsolatot az illetékes vadászati hatóságokkal és próbálják elérni, hogy az ilyen ügyekben meghallgassák a véleményüket!

Ráadásul ma már közismert, hogy a vízivad esetében nem is a lelövés okozza a legnagyobb veszteséget, hiszen vadászati jogszabályaink az egy vadász által naponta elejthető récék és szárcsák számát 8-ban, a vadludakét 4-ben határozza meg, ami valóban nem sok. Sok-

kal nagyobb gondot okoz a vízivadvadászat során okozott zavarás, hiszen a vadászatra sokszor a pihenő-éjszakázóhelyeken kerül sor. Különösen a vadludak érzékenyek éjszakázóhelyeik megzavarására, de a réceféléket is nagymértékben zavarja az állandó háborgatás. A megzavart madarak idő előtt kénytelenek továbbállni, vagy másik, nyugalmasabb vízterületre költözni. Eközben óriási mennyiségű energiát használnak fel, hiszen a repülés energiaszükséglete mintegy 12-szerese az alapanyagcserének. Így a madarak fokozottabb táplálkozásra kényszerülnek, azaz nagyobb károkat okoznak, ami további riasztgatásokat váltja ki a gazdálkodókból. A nem kielégítő táplálkozás, a sok energiavesztés következtében aztán a madarak többnyire rossz kondícióban látnak költéshez a következő tavasszal és mindez érezteti hatását a szaporodás sikerességén is.

Talán a madarászok ezen a téren tehetnek a legtöbbet a vízivad védelméért. Ugyanis a fenti problémára a megoldást a kíméleti területek kialakítása jelenti. Vadászati jogszabályaink már ki is jelöltek néhány nemzetközi jelentőségű vadlúd éjszakázóhelyet vízivad vadászati tilalmi területként (Fertő-tó, Balaton, Kis-Balaton, Velencei-tó, Tatai Öreg-tó, Rétszilasi-halastavak, Kiskunsági szikes tavak, Pusztaszeri TK, Hortobágy, Kardoskút, Biharugra), de a Magyar Vadlúdkutató Csoport és az MME saját adatai is azt mutatják, hogy még sok olyan terület van, ahol vízivad vadászati kíméleti terület kialakítása lenne indokolt, mert ott nemzetközileg is jelentős mennyiségű vízimadár található. E területek kiválasztására és védelmének szorgalmazására vállalkozott egyesületünk nemzetközi jelentőségű madaréjlőhelyek védelmi programja. Ezért kérünk mindenkit, aki olyan terü-

letet ismer, ahol a táblázat A4 és B1 oszlopaiban jelölt mennyiségek rendszeresen előfordulnak értesítse erről a cikk szerzőjét, és próbáljon meg tenni valamit a védelmük érdekében. Ehhez szívesen aduk további részletes tanácsokat. Néhány lehetőséget – a hely hiánya miatt kissé általánosan – az alábbiakban ismertetek.

Fontos itt megemlítenünk, hogy az új vadászati törvény szerint kíméleti terület alakítható ki a lehalászás alatt álló halastavakon is. Emellett a törvény lehetővé teszi a vadgazdálkodó számára is, hogy kíméleti területeket alakítson ki vadászterületén. Itt van tehát a lehetőség. Győzzük meg a vadgazdálkodókat, hogy vadászterületükön belül önkéntes alapon hozzanak létre kíméleti területeket, ahol nem folytatnak vízivad vadászatot, amit nem háborgatnak! Ez az ő érdekük is, hiszen így tartósan biztosíthatják annak a lehetőségét, hogy valahol a közelben meglőhessék az engedélyezett 8 kacsájukat és 4 libájukat, hiszen a madarak kijárkálnak a szomszédos területekre.

A kíméleti területek kialakításának nem csak a nagy gyülekezőhelyek esetében van jelentősége, hanem fontos lehet zord teleken, amikor befagynak a folyók. Keressük ilyenkor a kapcsolatot a vadgazdálkodóval és beszéljük rá, hogy hagyják békén a nagy folyókanyarok, lihogók környékét, hiszen ebben az időszakban a vízivad amúgy is nehezen talál táplálékot, nem érdemes a kondícióját tovább rontani felesleges zargatással.

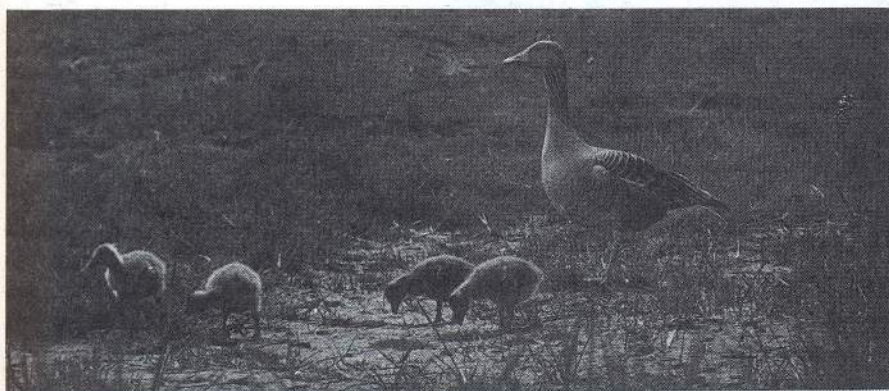
Természetesen a kíméleti területek kialakításának vannak kedvezőtlen következményei is, hiszen a feldúsuló vízivad kisebb-nagyobb veszteségeket okozhat a vetésekben, amint arra az elmúlt években a Hortobágy és a Kis-Balaton térségében már volt is példa.

Ennek elkerülésére célszerű alkalmas legelőterületet is létesíteni a vízivad számára. Ezáltal azokat olyan helyen lehet tartani, ahol nem okoznak érzékeny károkat. Erre a célra sokszor megfelelnek a megfelelő magasságúra rágattott, kisebb-nagyobb tócsákat is tartalmazó szikes puszták, de mesterséges gyeptelepítések is alkalmasak lehetnek, ha az éjszakázó hely kb. 10 km-es körzetében helyezkedik el.

Milyen az ideális „táplálkozóterület”? Legyen legalább 15–30 hektár 1.000 libára számítva. Jobb ha két-három legalább 10 hektáros parcellát létesítünk, mert ez lehetővé teszi a libák számára, hogy zavarás esetén a másik nyugodt helyre húzódjanak át. Amennyiben a gazdasági célú vetéseken a libákat rendszeresen zavarják, és a legelőn megfelelő nyugalmat találnak, akkor azok nagy valószínűséggel ezeket a területeket fogják használni. Ily módon csökkenthetők a károk és megelőzhető a „vadkárelárító” vadászatok engedélyezése.

Sok esetben nincs lehetőség kíméleti terület kialakítására, de még ilyenkor is hasznos lehet a vadászat időbeli korlátozása, azaz a vadászatot csak a hét bizonyos napjain megengedni. Ezáltal a madarak legalább a hét egy bizonyos időszakában nyugalomhoz jutnak, feltölthetik energiaraktáraikat és felkészültebben vághatnak neki a további vándorútnak.

Természetesen nekünk madarászoknak is be kell tartanunk bizonyos szabályokat a vízivad védelme érdekében, hiszen mi is pusztán a jelenlétünkkel sokszor ugyanúgy zavarhatjuk a vízimadarakat, mint a vadászat. Ezért az őszi és téli időszakban kerüljük el a felriasztásukat! Lehetőleg még a szezon kezdete előtt alakítsunk ki olyan leshelyeket ahonnan zavarás nélkül ráláthatunk a vízfelületre! Inkább szerezzünk be nagyobb nagyítású távcsövet, vagy mondjunk le egy-egy példány meghatározásáról, mintsem felriasszuk őket! Halastavakon soha ne menjünk be a tómederbe, inkább maradjunk a gáton takarásban! Éjszakázóhelyekre soha ne menjünk be alkonyat után csónakkal és a kocsit is lehetőleg kissé távolabb tegyük le! Mindezekkel együtt legyen sok örömünk bennük. Élvezzük a húzások csodálatos látványát és tegyük annak érdekében, hogy ezt utódaink is élvezhessék.

Nyári lúd család

Fotó: Szaák Tamás

Nagy Szabolcs

Tájvédelmi körzet a Közép-Tiszán

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal 1978-ban hozott határozatával, az Alföld egyik legszebb, növény- és állatvilágában talán leggazdagabb része vált védetté, Kisköre és Tiszaug között, a Tisza hullámterében.

Az így létrehozott Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet 9.500 hektáron lett hivatott megőrizni a Tisza szabályozása után, mintegy 100 év leforgása alatt ki-

alakult másodlagos tájat. Ez a táj már közelről sem hasonlít arra a vadvízországra, melyről 1768-ban Ralamb Kolos svéd királyi követ ígéren nyilatkozott: „*Oly fölös számban él itt daru, vadlúd, túzok, vadkacsa és más kisebb szárnyas, hogy szinte elfedik a földet és olyan tömegben repülnek akár a felhő.*” E csodás paradicsomi állapot végére a Tisza szabályozása tett végleges pontot.

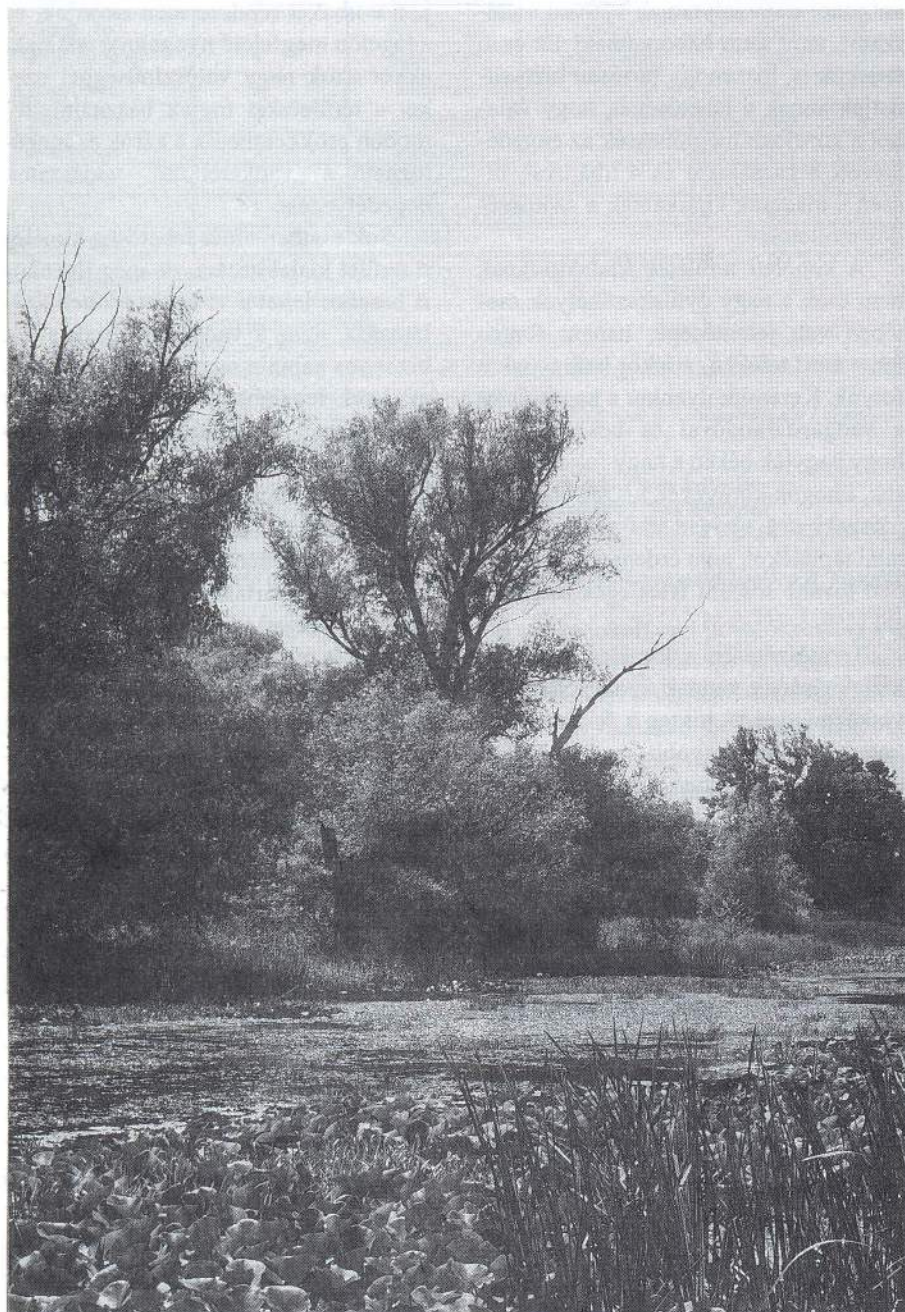

Jégmadár Grafika: Szarvas Pongrác

A radikális beavatkozás következtében kialakult másodlagos táj, jellegében ugyan valami egészen más képet kapott, de változatlanul értékesnek bizonyult.

A tájvédelmi körzet változatos élőhelyei közül a legszembeötlőbbek, a buja aljnövényzetükkel, a trópusi dzsungelhez hasonló fűz-nyár ligeterdők. A kefesűrű csalán, a parti szőlő indáinak sűrű kuszadéka, s a hamvas szeder gúnyanyúzó tüskéi hatásos módon biztosítják az erdő számára oly fontos nyugalmat. Védett növényei közül említésre méltó a szárazabb, árnyékos helyeken megbúvó széleslevelű nőszőfű, valamint a nemrég felfedezett elbai nőszőfű. A párás nyirkos helyeket kedveli a szálkás pajzsika, míg ősszel a napsütötte tisztásokon, erdőszéleken a tiszaparti margitvirág virít. Tavasszal megkapó látvány a nyári tőzike fehér virágtömege. Szinte hallani az enyhe szellőtől megrezzenő kis virágcsengettyűk leheletfinom csilingelését.

Az erdő élővilágának leggazdagabb, illetve legváltozatosabb részét az állatok alkotják. A sok ritka és védett fajt nehéz lenne felsorolni, de feltétlen meg kell említeni a gerinctelenek közül az aranyos bábrablót, a diófacincért, a törpe szarvasbogarat, az orrszarvú bogarat, a nappali pávaszemet és a kis színjátszólepkét. A gerincesek közül a kétéltűeket az erdei béka, a barna varangy és a leveli béka képviseli. A hullók közül a vízisikló mellett elég gyakran lehet találkozni annak kétsávós alfajával is. Ha áttekintést akarunk adni a madár-

Tisza-holtág

Fotó: Matyikó Tibor

világról, kétségtelenül a bőség zavara következik be. Nehéz eldönteni, hogy a hatalmas erdei „kórusból” mely fajokat érdemes és kell kiemelni: az énekkar gerincét alkotó fülemüléket, poszátákat, rigókat, vagy a ritka és féltett sztárokat és primadonnákat?

Praktikus szempontból ez utóbbiak-ra esik a választás, hisz e cikk rövidre szabott terjedelme sem tesz többet lehetővé. Mindenek előtt a gémtelepekről kell említést tenni. Fajösszetételük az elmúlt aszályos bő évtized alatt megváltozott. A sekély vizeket kedvelő fajok, kis kócsagok, üstökösgémekek, bakcsók, a gyorsan kiszáradó tavaszi tocso-gókkal együtt eltűntek. Mivel az aszály a mélyvízű holtágakkal már nem tudott megbirkózni, így velük együtt megmaradtak a szürke gémekek és a kárókatónák.

Legféltettebb madaraink közé a réti sasok és a fekete gólyák tartoznak. Az előbbi faj a rendszeres, több mint 10 évig tartó téli etetés következtében visszatelepült a közel fél évszázada elhagyott költőterületére, sőt az elmúlt években további két pár ütött tanyát a Tisza mentén. A feketególya-állomány 5-8 pár között ingadozik. Ez a szám természetesen csak a felderített fészkek számát jelenti. Ismervén a faj rejtőzködő életmódját és költési szokásait, nagyon valószínű, hogy 2-3 pár még a

Barna varangy

szakemberek szeme elől is el tudja dugni fészkeit.

Nem lenne teljes az állatvilágról alkotott kép, ha kihagynánk az emlősöket. Nyest, őz, vaddisznó van bőven. A védett fajok közül nem számít ritkaságnak a vadmacska, a menyét s az erdei cickány. Faodvakban, kéregpedésekben pedig korai, durvavitorlájú és vízi denevérek tanyáznak. A tájvédelmi körzet természeti értékét azonban nemcsak az itt bemutatott ligeterdők képezik. A szelíd szépségű holtágak a hajdani mo-

Fotó: Puskás Lajos

csárvilág utolsó tanúinak nyújtanak menedéket. Itt még bőven terem a sulyom, s vizük felszínén békésen ringatóznak a tündérrózsák hófehér virágkelyhei. A mocsárrétek gyorsan felmelegedő sekély vizei a békák násznyoszolyája. Vízükben tavasszal türkizkék nászruhás, hím mocsári békák parádeznak, a varangyok öregurasan totyognak, míg az unkákat serege serényen tüsténkedik. Felhangzik az első békakórus, melybe kontrásként, olykor-olykor egy-egy bölömbika is belebummog. A hullámtéri rétek fölött tavasztól őszig a szitakötők változatos, fajgazdag serege tart vadászpülőt bemutatót, mely néha üldözéssel versennyé fajul, ha a közeli tiszaparti partfalakban megtelepedett gyurgyalagok is emelni kívánják a légiparádé színvonalát. S ha a szitakötőknél tartunk nem szabad említetlenül hagyni a Tisza egyik rovarsztárját, a sárgalábú szitakötőt. E vöröskönyves faj egyik legnagyobb európai állománya a folyónak ezen szakaszán él. Természetesen szót kell ejteni még a tiszavirágról. A hajdani mesés rajzások kara sajnos már a múlté. Úgy tűnik azonban, hogy ez a faj túljutott a mélyponton. Kisköre és Szolnok között júniusban szép rajzásokban gyönyörködhet bárki, aki hajlandó a megfáradt késő délutáni napsütésben egy-két órát a vízparton eltölteni. Sajnos Szolnok alatt már hiába keressük ezt a nevezetes kis rovar. Talán ha megépülnek a tervezett szennyvíztisztítók, újra benépesül majd a folyónak az a szakasza is.

Szürke gémekek

Fotó: Péchy Tamás

Lőrincz István

Madarász túra a Boszporuszhoz

1995. szeptember 21-től 25-ig öt napot töltöttünk el Isztambulban a Boszporusz fölött átvonuló ragadozó madarak és gólyák megfigyelésével.

Hajnalban értünk a városba. Rendkívüli és kifejezhetetlen bűz fogadott minket, az utcán rengeteg szemét, kutyák, macskák, rossz arcú emberek. A legtöbb szálloda zárva volt, kopogásunkra sok portárs ki sem nyitotta az ajtót. Aki szoba állt velünk az sem nagyon akart szállást adni aznapra. Mindenki nagyon elcsigázott volt közülünk.

Török idő szerint öt óra felé végre sikerült szállást találnunk és aludnunk egy kicsit. Reggeli ébredésünket havasi sarlósfecskék tették vidámabbá. A madarak nagy csapatokban cikáztak a házak fölött. Mindennap lehetett látni őket.

A város légtérét mégsem ők, hanem a mindenhol látható ezüstsirályok uralták. Ott tartózkodásunk utolsó napján már szinte idegesítőek voltak, mert jó időben a ragadozó madarakhoz, gólyákhoz hasonlóan nagy csapatokban fölkeríngtek a meleg légáramlatokkal – számunkra egyébként ismeretlen céllal. Mindezt sokszor elég távol tették, ilyenkor csak távcsővel derült ki, hogy a várva várt ragadozók helyett már megint a sirályok azok.

Természetesen Isztambul szinte bármelyik pontjáról lehet vonuló madarakat is látni napközben. Ez alkalommal a történelmi városrészben sétáltunk, amikor 5 példány nagyköcsag húzott el a

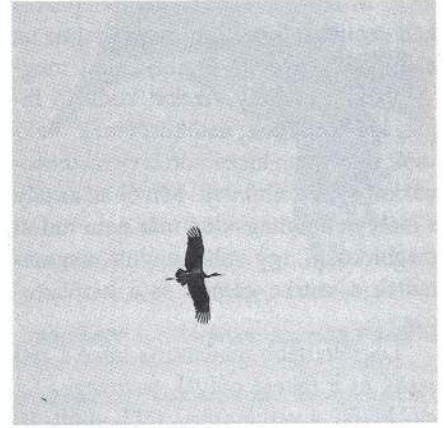
Rálátás a Boszporuszra

fejünk felett. Mindig nagy élmény volt, amikor az utcákon sétálva megpillantottunk egy-egy pálmagerlét. Az egyik délután rövid időt töltöttünk a Márvány-tenger partján. A mindenhol látható ezüstsirályok mellett dankasirályt, bukdosó vészmadarokat, kormoránt, kenti cserét és jégmadarat sikerült megfigyelniük.

A legtöbb madarászhoz hasonlóan minden reggel mi is átmertünk az ázsiai oldalon található Camlica nevű hegyre és ott vártuk a ragadozó madarokat. A Camlica-ról jó kilátás nyílik a városra, sok turista és sok helybéli keresi föl. A hegy tetején éttermek, kávézók találhatóak, körülöttük parkok, szeder, csipkebokorral tarkított elhanyagolt domboldalak és különböző korú mandula-fenyvesek, amelyeknek ritkás cserjeszintjét elsősorban magyaltölgyek alkotják. (A talajon pedig vastagon szemét – amely természetesen rögtön jobb kedvre derítet minket, hiszen néhány hazai természetvédelmi területre emlékeztetve, honvágyunkat enyhítette.)

A fent említett élőhelyeken az alábbi fajokat észleltük:

Gyakori a csóka, a dolmányos varjú, a szarka. A bokrosokban sokfelé látni kucsmás poszátát, többnyire tojókat, de ritkán egy-egy hím is a szemünk elé került. Az idősebb állományú fenyvesekben lappantyút, örvös rigót, széncinegét, fitisz füzikét, csilp-csalp füzikét, házi rozsdafarkút, kerti rozsdafarkút, szürke légykapót sikerült megfigyelniük. Feltűnő volt a vonuló kis légykapók nagy száma. Ebben az időszakban a Camlica fenyveseiben a füzikék után ez a faj fordult elő legnagyobb egyedszámban. A hegyen mindennap láttunk egy kabasólyom párt, amely sokszor megrézfalta a vonulást váró madarászokat. A TV-torony alatti bokros domboldalon rozsdás csaláncsúcs, cigány csaláncsúcs, mezei poszáta, hantmadár, bárántposzáta, erdei pinty, tengelic volt megfigyelhető. Egy alkalommal fel-

Fekete gólya

bukkant egy fiatal bajszos sármány is. A megfigyelő pontunk alatt húzódtott egy fasor, ahonnan viszonylag gyakran, egy számunkra ismeretlen madárhang hallatszott föl. A hang gazdája szöbe-széd tárgya volt a külföldi madarászoknál is. Zöld papagáj, mutatta nekünk valaki. Zöld papagáj? Egy reggel aztán leszámoltunk a legendával, megkerestük a hang gazdáját. Meglepetésünkre egy pár gyűrűsnyakú papagájt (*Psittacula krameri*) láttunk egy juharfa lombkoronájában. A hím udvarolt a tojóknak. A faj földrészünk egyetlen költő papagáj faja (igaz, mi Ázsiában – Európától kb. 1,5 kilométerre – figyeltük meg). Az utolsó előtti napon korán kimentünk a hegyre. Sajnos esett az eső, a ragadozó madarak vonulása nem indult meg. A nedves, szomorú időben elindultunk a TV-torony alatti domboldalak fölfedezésére. Néhány perc múlva a bokrosokban fölfigyeltünk egy gébicsre. Fialat madár volt, sok tekintetben eltért egy fiatal tövisszűrő gébicsstől. A madárról leírást készítettünk, az összes nálunk található határozó alapján pusztai gébicsnek határoztuk meg. Másnap egy francia madarász, Marc Duquet, az *Ornithos* főszerkesztője jelenlétünkben teleszkóppal figyelte a madarat és megerősítette megfigyelésünket. Mindezekon kívül a hegyen még sárga billegetőt és kucsmás billegetőt is észleltünk. Természetesen rendkívül érdekesek voltak számunkra ezek a megfigyelések, de az

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület célkitűzései 1996.

1. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) 1974. január 6-án alakult 200 fő alapító taggal. Két évtizedes működése során több ezer aktív tagjával és országos hálózattal Magyarország legnagyobb természetvédelemmel foglalkozó társadalmi szervezetévé vált. Alapítása óta számos madár- és természetvédelmi programot kezdeményezett és valószínűsített meg. Jelentős eredményeket ért el az ártéri erdők, a füves puszták, valamint egyes – világviszonylatban is veszélyeztetett – fajok megmentésére irányuló programjaival.

Az MME madár- és természetvédelmi céljainak elérése érdekében mindig fontosnak tartotta a lakosság – kiemelten az ifjúság – érdeklődésének felkeltését, természetbarát szemléletének kialakítását. Kiadványaival, saját kiadású könyveivel hozzájárult a természetvédelmi célok és eredmények népszerűsítéséhez.

2. Új stratégia készítésének szükségessége

Civilizációnk társadalmi, gazdasági, technikai fejlődése olyan mértékben alakította át természeti erőforrásainkat, hogy mára már nemcsak egy-egy faj fennmaradása, hanem egész térségek, sőt a bioszféra működőképessége került veszélybe. A bioszféra biológiai sokszínűségének megőrzése egyre nagyobb feladatot jelent a nemzetközi természetvédelem számára.

Az MME, mint a BirdLife International magyar tagszervezete, továbbra is aktív részese kíván lenni a nemzetközi természetvédelmi munkának. Ennek érdekében céljait összehangolja a világszervezet új kihívásoknak is megfelelő stratégiájával.

A védelmi munka hatékonyságának növelése érdekében meg kell határoznunk azokat a pontokat is, ahol az MME tevékenysége kapcsolódik, illetve elhatárolódik más természetvédelmi szervezetek tevékenységétől.

A stratégiaváltásra az utóbbi években bekövetkezett hazai társadalmi, gazdasági és politikai változások is kényszerítettek bennünket, így:

- ♦ a jogi szabályozás átalakulása,
- ♦ a természeti erőforrások védelmének háttérbe szorulása a döntéshozás egyes szintjein,
- ♦ a nonprofit szervezetek helykeresése a társadalomban,
- ♦ a finanszírozási lehetőségek megválasztása,
- ♦ a tagság igényeinek megváltozása,

melyek arra kényszerítik az MME-t, hogy szervezeti és irányítási rendszerének átalakításával alkalmazkodjon az új viszonyokhoz.

2.1. A stratégia feladata

A stratégia az Egyesület működésének kerete. A legfontosabb kérdéseket tartalmazza, és elvi iránymutatásokat ad azok megoldásához. Megfogalmazása segítséget nyújt ahhoz, hogy a közös cselekvés érdekében a társadalommal, a tagsággal és a munkatársakkal megismertessük céljainkat és feladatainkat. Ennek alapján készíthetők el továbbá az egyes programok, megvalósítandó konkrét feladatok részletes tervei, illetve tervezhetők ezek személyi, technikai, gazdasági feltételei.

3. Az MME küldetése

Hozzájárulni a biológiai sokféleség megőrzéséhez.

4. Az MME jövőképe

Az MME iránymutató, vezető szerep elérésére törekszik a hazai természetvédelemben. Olyan szolgáltató szervezetté kíván válni, amely dinamikusan reagál az újabb veszélyeztetett tényezőkre, és ezt egyéni módon, a hasonló tevékenységű szervezetektől jól megkülönböztetetten teszi.

5. Az MME tevékenységének bázisa

5.1. A működés általános elvei

- ♦ Magyarország védett és nem védett területein a biológiai sokféleség megőrzése szabja meg az Egyesület minden, védelmet közvetlenül nem érintő tevékenységét is.
- ♦ Kiemelt szerepet kapnak a madarak, egyrészt mint érzékeny indikátorok, másrészt mint a természethez kötődés közkezdvelt szimbólumai.
- ♦ Az MME arra törekszik, hogy céljait a társadalom egyre szélesebb rétegeivel egyetértésben érje el.
- ♦ Szolgáltató tevékenységét kiterjedt tagságán keresztül végzi.
- ♦ Támazkodik a hazai és külföldi társszervezetek, valamint a BirdLife partnerszervezetek tapasztalataira és az együttműködésből származó előnyökre.
- ♦ A közös célok elérése érdekében együttműködik az állami természetvédelem szervezeteivel.

5.2. Kiemelt tevékenységek

1. Veszélyeztetett fajok, élőhelyek megőrzése.
2. A természeti környezet értékeinek és a természetvédelem ügyének széleskörű megismertetése, el fogadtatása.

3. Az MME szervezetének felkészítése az új feladatok végrehajtására.
4. A feladatok végrehajtásához szükséges források előteremtése.
5. A magyarországi élőhelyek és fajok feltárása és kutatása.

5.3. A stratégia megvalósításának területei

A legfontosabb célok elsőbbsége érdekében az alábbi feladatokra az MME részletesen megfogalmazza stratégiáját:

1. Természetvédelmi célkitűzések
2. Kapcsolatteremtés
3. Oktatás, nevelés
4. Szervezetfejlesztés
5. Források biztosítása

A stratégiában megfogalmazott elképzelések megvalósítása során az MME gondoskodik az egyes területek közötti koordinációról, hogy azok jótékony egymásrahatása növelje sikerességét.

6. Természetvédelmi célkitűzések

„Az elérendő célokat a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület természetvédelmi célkitűzései” című dokumentum tartalmazza. (Ezt a Madártávlat következő számában adjuk közre.)

7. Kapcsolatteremtés

Az MME működése során a társadalom számára speciális szolgáltató tevékenységet is végez. Kizárólag védelmi tevékenységgel nem tudja a társadalom minden rétege számára hitelen közvetíteni szakmai eredményeit, csak jól szervezett kapcsolatok révén lehet a társadalmat hatékonyan mozgósítani. E tevékenység az Egyesület kezében olyan eszköz, mellyel feloldhatja környezetének passzivitását, elnyerheti bizalmát és támogatását.

Az Egyesület ezáltal közvetett védelmi tevékenységet végez amely segíti a közvetlen védelem eredményeinek megőrzését, az Egyesület bővülését és belső összhangjának javulását.

Célja: A természetvédelem hatékonyságának fokozása.

7.1. Belső kapcsolatok

Az MME fontosnak tartja, hogy munkáját jól tájékozott és szervezett tagság végezze, támogassa és ellenőrizze. Törekszik a belső kapcsolatok fejlesztésére, segíti a tagok önszerveződését, egymásra találását. Törekszik a tagság aktivitásának növelésére, hogy hatékonyabban közvetítse a társadalom számára a természeti értékek megőrzésének fontosságát.

Célja: Erősítse a tagság kötődését az egyesülethez.

Eszközei:

- A tagság és a vezetőség közötti eredményesebb kétirányú kapcsolatteremtés.
- A horizontális információáramlás segítése: a tagok és szervezeti egységek egymásközi kapcsolatainak bővítése.
- A programok szervezése során a tagság igényeinek, lehetőségeinek figyelembevétele.
- A tagság ismereteinek bővítése a természeti értékekről és a természetvédő életmódról.

- Az ötletek, javaslatok, döntések, eredmények gyors nyilvánosságra hozása.
- Közérdekű információk közrebecsajtása.
- Szolgáltató jellegű tevékenység működtetése (tanácsadás, adatbázis stb.).
- Területi szervek kommunikációs tevékenységének ösztönzése.

7.2. Külső kapcsolatok

A védelmi célok csak széleskörű összefogás eredményeként valósulhatnak meg. Az MME az összefogás előmozdítójaként és szervezőjeként lép fel. Információigényük szerint folyamatosan tájékoztatja a társadalom különböző csoportjait.

Célja: Növelje a társadalom természetvédelmi elkötelezettségét.

7.2.1. Lakosság

Az MME közvetve és közvetlenül is kíván szólni a lakossághoz. A védelmi programoknak megfelelő nyilvánosságot biztosít és a szemléletformálás érdekében önálló akciókat is szervez. Ebben a cél és lehetőség függvényében a hasonló tevékenységű szervezetekkel együttműködik.

Célja: A lakosság figyelmének felhívása a természeti értékek védelmének fontosságára.

Eszközei:

- Az Egyesületi táborok lehetőséget nyújtanak a fiataloknak a természetkímélő életmód megismerésére.
- Nagy propagandaértékű programok szervezése, ezen keresztül az Egyesületnek és tevékenységének bemutatása.
- A tagság kifelé irányuló kapcsolatteremtésének ösztönzése.
- Az aktuális, érdeklődésre számot tartó ügyekben állásfoglalás kialakítása és nyilvánosságra hozása.
- Tájékoztató eszközök széles skálájának használata.

8. Oktatás

Az MME az ifjúság szemléletének formálását hosszú távú befektetésnek tekinti. Az egyesület ebben a körben kívánja megalapozni a következő generációk természetkímélő életmódját és saját szakmai, tagsági utánpótlását.

Célja: A természeti értékek jövőbeni védelmének megalapozása.

8.1.1. Alap- és középszintű oktatás

Célja: Az ifjúság természetszeretetének, a természeti környezetért érzett felelősségének kialakítása.

Eszközei:

- A természet iránti érdeklődés felkeltése a sport, a kaland lehetőségein keresztül, táborok, kirándulások szervezése.
- A különböző korosztályok érdeklődésének megfelelő kiadványok megjelentetése.
- Kapcsolatfelvétel és folyamatos kapcsolattartás az iskolák együttműködésre kész szaktanáraival.
- Az iskolai tananyaghoz kapcsolódó oktatási anyagok készítése, programok szervezése.

8.1.2. Felsőoktatás

Célja: A természetvédelmi problémák megismertetése a jövő értelmiségével, döntéshozóival.

Eszközei:

- ♦ Kapcsolatteremtés a témával foglalkozó intézményekkel.
- ♦ Az előadók szakmai segítése.
- ♦ Szorgalmazzuk a természetvédő gondolatok beépítését a tananyagba.
- ♦ Továbbképzések, előadások, terepgyakorlatok szervezése.
- ♦ Pályázatok kiírása a hallgatók részére.

8.1.3. Tájékoztatás

Az MME a sajtó képviselőivel jó kapcsolat kiépítésére törekszik, igyekszik támogatásukat elnyerni. Fontosnak tartja a rendszeres tájékoztatást az általános és a témára szakosodott műsorok révén.

Célja: A társadalom különböző csoportjainak közvetett elérése.

Eszközei:

- ♦ Segíteni a sajtó munkatársainak tájékozódását.
- ♦ A sajtó folyamatos tájékoztatása a hírértékű eseményekről.
- ♦ Saját kiadványok folyamatos megjelentetése.

8.1.4. Döntéshozók

Az MME mint társadalmi szervezet fontosnak tartja, hogy a természetvédelem érdekeit a döntéshozó és végrehajtó hatalom szerveivel is megismertesse.

Célja: A természeti értékek megóvása fontos szempont legyen a döntések során.

Eszközei:

- ♦ A döntéshozók informálása az időszerű problémákról, és az Egyesület ezekkel kapcsolatos álláspontjáról.
- ♦ Segítség a természetvédelmi problémák megoldásához.
- ♦ Ajánlások kidolgozása.
- ♦ Együttműködés a minisztériumokkal és önkormányzatokkal a döntések előkészítésében.

8.1.5. Környezet és természetvédő szervezetek

Az MME tapasztalatszerzés és együttműködés céljából, illetve a tevékenységbeli átfedések elkerülése érdekében kapcsolatot tart fenn a hazai és a szomszédos országokban működő zöld szervezetekkel, és BirdLife partnerszervezeteinkkel.

Célja: A hasonló gondolkodású szervezetek közötti együttműködés biztosítása.

Eszközei:

- ♦ Informális kapcsolattartás.
- ♦ Részvétel kongresszusokon, találkozókön, azok szervezése.
- ♦ Részvétel kamarai funkciót ellátó szervezet tevékenységében.
- ♦ Közös programok kidolgozása és megvalósítása.

8.1.6. Földhasználók és földtulajdonosok

Az MME a gazdálkodók tulajdonában lévő, a mező- vagy erdőgazdasági művelésbe vont területeken is igyekszik megvalósítani természetvédelmi céljait. Ennek érdekében szoros kapcsolat kiépítésére törekszik a földhasználókkal és a földtulajdonosokkal.

Célja: A gazdálkodók megismertetése a fenntartható földhasználat szükségességével, módszereivel.

Eszközei:

- ♦ A gazdálkodók tájékoztatása az érdekvédelmi szervezeteiken és egyéb csatornákon keresztül.
- ♦ Ajánlások, alternatív művelési módszerek kidolgozása, tanácsadás.
- ♦ A földtulajdonosok ösztönzése hosszútávú tökemegőrzésre.
- ♦ A földhasználók meggyőzése a gazdasági racionalitás, a költség-haszon elv alapján.

8.2. Az MME arculata

A rendszeres tájékoztatás által a kibocsátott információ mennyisége megnő, formailag, tartalmilag változatosabbá válik. Az azonosíthatóság és a tartalmi-formai összhang érdekében az MME tudatos arculatépítést folytat.

Célja: Az MME egyedi és markáns arculatának kialakítása.

- ♦ Az arculat sugározni kívánja az alábbi tulajdonságokat:
  1. a természeti értékek megfontolt és céltudatos védelme,
  2. az MME pozitív jövőképe,
  3. fiatalos lendület, vidámság.
- ♦ Az alapszimbólumok meghagyása mellett az arculati elemek felújítása.
- ♦ A kibocsátott információk formai egységesítése.

9. Szervezetfejlesztési stratégia

A szervezet a stratégia megvalósításának kerete. Meghatározza a funkcionális területek és a stratégia végrehajtási szintjei közötti munkamegosztást és koordinációt. Az MME olyan szervezet kiépítésére törekszik, amely biztosítja a stratégiában meghatározott célok elérését, de kellő önállóságot kínál annak helyi megvalósításához. Az MME a célok sikeres megvalósításának zálogát a széles tömegbázisban látja, ezért az országos hálózat megerősítésére és bővítésére törekszik.

Célja: A szervezet hatékony működtetése.

9.1. Stratégiai döntéshozó és ellenőrző szervek

Ezen szervek feladata az MME működésével kapcsolatos stratégiai döntések meghozása és azok megvalósulásának ellenőrzése, az MME tevékenységének elvi irányítása.

- ♦ **Küldöttközgyűlés:** elfogadja az MME éves költségvetését, pénzügyi mérlegét és ellenőrzi a stratégia megvalósulását, biztosítva ezzel az Egyesület működésének tagsági ellenőrzését.
- ♦ **Elnökség:** elfogadja a stratégiát és a munkatervet, a Küldöttközgyűlések közötti időszakban irányítja és ellenőrzi azok megvalósulását, jóvá hagyja a területi szervek munkatervét. Dönt az Egyesület működésének finanszírozási kérdéseiről.

- ♦ **Tudományos Tanács:** az Elnökség tanácsadó testülete. Résztvesz a stratégiai döntések előkészítésében és segíti azok megvalósítását.
- ♦ **Tanácsadó Testület:** a területi szervek és szakosztályok vezetőiből álló testület. Éves munkaértekezletein ajánlásokat tesz a Közgyűlés és az Elnökség számára az egyesületi élet minden területére.

9.2. Az MME stratégiáját megvalósító szervek

Ezen szervek feladata a stratégia megvalósítását biztosító munkatervek elkészítése és végrehajtása.

9.2.1. Titkárság

Az MME természetvédelmi, szervezetfejlesztési, kapcsolatteremtő és a forrásokat biztosító tevékenységeinek megvalósítása érdekében szolgáltatásokat végez a választott testületek, területi szervek, szakosztályok, bizottságok és a tagság számára.

Feladatai:

- ♦ Alkalmazottak foglalkoztatása a szakmai és adminisztratív feladatok megvalósítására.
- ♦ Önkéntesek közreműködési feltételeinek biztosítása.
- ♦ Folyamatos tagnyilvántartás készítése és a tagságnak nyújtott szolgáltatások.
- ♦ Országos és nemzetközi programok koordinálása.
- ♦ Adatok gyűjtése, feldolgozása, és adatszolgáltatás.
- ♦ Rendezvények szervezése.
- ♦ Pénzügyi, számviteli, ügyviteli és vagyonekezelési feladatok ellátása.
- ♦ Egyesületi képviselő és érdekvédelem ellátása.
- ♦ Források biztosítása.
- ♦ Kapcsolattartás hazai és külföldi szervezetekkel.
- ♦ Szakmai és népszerűsítő kiadványok megjelentetése és azok forgalmazása.

9.2.2. Területi szervek

Területi szervek az Egyesület stratégiájának megvalósításán önállóan dolgozó helyi képviselők.

Célja: A stratégia helyi szintű megvalósítása.

Feladatai:

- ♦ Éves munkatervek készítése az Egyesület stratégiája alapján.
- ♦ Aktív részvétel az Egyesület által meghirdetett országos programokban.
- ♦ Regionális irodák működtetése a tagsággal való kapcsolattartás érdekében.
- ♦ A tagság aktivitásának növelése, a tagok közötti kapcsolatok javítása.
- ♦ Tagsági kérések, kezdeményezések beépítése a területi szervek tevékenységébe.

9.2.3. Szakosztályok, Bizottságok

A Szakosztályok és Bizottságok az Egyesület szakmai alapon szerveződött csoportjai.

Célja: A természetvédelmi stratégia megvalósításának segítése.

Eszközei:

- ♦ A természetvédelmi programok előkészítése és megvalósítása.

- ♦ Tájékoztatás természetvédelmi és kutatási tevékenységekről.
- ♦ A tevékenységek szervezése.
- ♦ Az Egyesület szakmai álláspontjának kialakítása.

10. Források biztosításának stratégiája

Az MME céljai végrehajthatóságának érdekében arra törekszik, hogy a források a megfelelő időben és mértékben rendelkezésre álljanak. A forrásokkal azért is fontos tervszerűen gazdálkodni, mert azok csak lassan bővíthetőek, egy részük pedig az Egyesülettől független külső tényezők hatására változik.

Célja: A szervezet fejlesztése és a természetvédelmi tevékenység fenntarthatóságának biztosítása.

10.1. Humán erőforrások

A stratégiát csak olyan tagok és munkatársak tudják megvalósítani, akiknek személyisége és felkészültsége is megfelel a követelményeknek. Az MME ezért fontosnak tartja a feladatkörök szükség szerinti újrafogalmazását, a tagság és a munkatársak képzését.

Célja: Az Egyesület tagjainak és munkatársainak felkészítése a stratégia megvalósítására.

Eszközei:

- ♦ A természetvédelem iránt elkötelezett munkatársak alkalmazása.
- ♦ A szervezeten belüli együttműködés javítása.
- ♦ A munkatársak erkölcsi és anyagi elismerésének javítása.
- ♦ Új munkatársak feladatorientált kiválasztása.
- ♦ Részvétel oktatásokon és továbbképzéseken, ezek szervezése.
- ♦ A tagság ismereteinek folyamatos bővítése.
- ♦ A munkatársak elkötelezettségének megőrzése és fokozása.

10.2. Anyagi erőforrások

Az MME a finanszírozás biztonsága érdekében a stratégia végrehajtásának ütemét a forrásokhoz igazítja. A hatékonyság növelése érdekében a forrásokat úgy használja fel, ahogy azok a célok elérését a legjobban szolgálják.

Célja: A stratégia végrehajtásához szükséges anyagi fedezet biztosítása.

Eszközei:

- ♦ Program-elvű finanszírozás megvalósítása.
- ♦ Az egyes programok költségeinek a kezdeményezők által történő biztosítása.
- ♦ A központi források szétosztása a területi szervek között pályázatok útján.
- ♦ Pénzügyi tervek készítése a végrehajtók munkaterveinek költségigénye és a várható bevételei alapján.
- ♦ Az egyesületi gazdálkodás költségszerkezetének felülvizsgálata.
- ♦ Új bevételi források keresése.
- ♦ Pályázatok hazai és nemzetközi szinten.

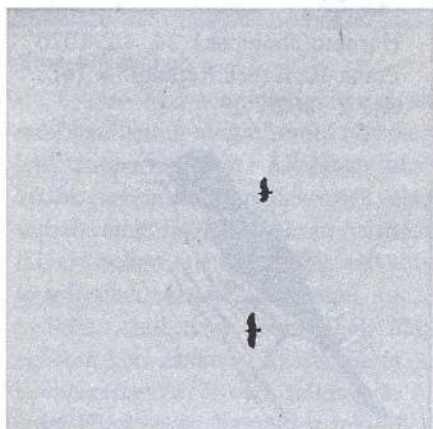
A fenti dokumentumot az MME Elnöksége az 1996. április 13-i ülésen megvitatta és elfogadta.

Pusztai ölyv

igazi élményt a ragadozó madarak vonulása jelentette. Az első nap 9 és 10 óra között értünk ki a hegyre. A már ott tartózkodó madarászok felvilágosítottak minket, hogy a vonulás csak dél körül fog beindulni. Az időjárásról ekkor még csak sejtettük, hogy Isztambulban szeptember derekán nem ez járja, aztán a későbbi esős, szeles napok és az időnként 10°C-ra is lehülő hőmérséklet bizonyossá tett minket efelől. Hosszúnak tűnő várakozás után megérkezett az első madár, egy sötét változatú törpesas, amely rögtön zavart is okozott közöttünk, de aztán gyorsan rendeztük sorainkat. Nagyon kevés madár repült ezen a napon, mi azonban első alkalommal voltunk itt és minden csalódás nélkül, töretlen lelkesedéssel figyeltük az eget.

Az öt nap alatt általunk megfigyelt kígyászölyvek, darázsölyvek többsége a fejünk fölött repült át, de szépen jöttek a törpesasok is. Keringtek előttünk ölyvek, békászósasok. Kékvércse és kis héja is sokáig megfigyelhető volt, amint áthúzott a hegy fölött. Amikor viszonylag korán indult a vonulás és a nap is kisütött (időnként), az előttünk felkeringő ragadozók látványa páratlan élmény volt. Tökéletes fényviszonyok között

Ölyvek

A látott vonuló madarak

Kis héja	2 pld.
Karvaly/Kis héja	47 pld.
Ölyv	567 pld.
Darázsölyv	8 pld.
Kígyászölyv	86 pld.
Vándorsólyom	1 pld.
Barna kánya	2 pld.
Barna rétihéja	3 pld.
Békászó sas	3.630 pld.
Dögkeselyű	1 pld.
Törpesas	14 pld.
Vörös vércse	2 pld.
Pusztai ölyv	8 pld.
Kabasólyom	2 pld.
Kék vércse	1 pld.
Egyéb fajok:	
Fehér gólya	133 pld.
Fekete gólya	400 pld.
Rózsás gödény	1 pld.

mutatta meg magát a kis békászósas, a törpesas, a kígyászölyv, a pusztai ölyv és a dögkeselyű alulról, felülről. Láthatuk őket keringés, lesiklás közben. Sokszor nehéz volt eldönteni, hogy a távolabb felkeringő madarakat számoljuk-e, vagy a fejünk fölött lesikló, már megszámolt madarakban gyönyörködünk. Természetesen mindig törekedtünk a pontos adatrögzítésre. A vonulás a harmadik naptól indult be igazán, az ötödik napon egy kis széltől eltekintve ragyogó idő támadt. Sajnos, nekünk már két órakor indulnunk kellett. Ennek ellenére, kb. három és fél óra alatt 1.749 békászósast figyeltünk meg! Az utolsó naptól eltekintve végig az volt a benyomásunk, hogy az még nem az igazi: az idő rossznak tűnt, itthoni október közepi időjárásnak felelt meg. Érdekes volt, hogy szeles, hideg időben, vagy közvetlenül eső után a madarak korábban indultak el, mint amikor sütött a nap. Az volt az érzésünk, hogy jönni akarnak és megpróbálják kihasználni a szelet. Ezekben a napokban nagyon gyakran láttuk azt, hogy a madarak túl alacsonyan jönnek és jó néhányuk vissza is fordult a Boszporusz fölött, hogy aztán újra próbálkozzon az átkeléssel. Amelyik nem keringett, azok közül sok a fejünk fölött húzott át, a keringőket viszont a szél sokszor kivitte a Márványtenger irányába. Egy esetben délután

esni kezdett az eső, és visszamentünk a városba. Az eső délután három óra felé elállt, erős szél támadt. Három óra után a vonulás újra beindult, fél négytől négy óráig a belvárosban egy járdaszigetről még 70 békászósast, 14 ölyvet és 3 karvalyt figyeltünk meg, amint köröztek a Boszporusz fölött. (Senki ne panaszkodjon ezután az Isztambuli forgalomra: Csúcsforgalom idején fél órát álltunk a hatsávós út közepén és mellett, sokszor csak centiméterekre az autótól. Közben lelkesen mutogattunk az égre és távcsöveztünk fölfelé. A török sofőrök lélekjelenléte fantasztikus!)

Az utolsó napon a fehér gólyák között egy rózsás gödény is átjött, fantasztikus volt látni a méretbeli különbséget a két faj között.

Az öt nap alatt természetesen nem számoltunk meg minden átvonuló fajt, hiszen a madarak a szoros egész hosszában jöttek, minden bizonytalansággal sokat nem is láttunk.

Kígyászölyv Péchy Tamás felvételei

Az öt nap alatt nagy segítségünkre volt Benny Génsbol *Birds of Pery c.* műve, de leginkább Lars Jonsson *Birds of Europe c.* munkáját tudtuk használni. A külföldi madarászoknál is ezt a határozót láttuk a legsűrűbben – természetesen saját nyelvre lefordítva.

Drexler Szilárd

Kedves Barátaim!

Ezúton szeretném megköszönni Nektek a meglehetősen alapos előkészítés és hatalmas viták után, ellenszavazat nélkül, június 18-án hatpárti konszenzussal megszavazott törvényünkhöz, a Természet védelméről szóló 1996. évi LIII. Törvény előkészítéséhez, megalkotásához és „révbe juttatásához” nyújtott segítségeket. A körülmények ismeretében, és mert egyéb törvényekben (pl. erdőtörvény, vadászatról és vadgazdálkodásról szóló törvény stb.) is igyekeztünk „megvetni lábunkat”, úgy gondolom, nem vallunk szégyent ezzel a jogszabállyal, sem Magyarországon, sem nemzetközi összevetésben. Azt természetesen tudomásul kell vennünk, hogy egy, a lakosság, a gazdálkodók zömét érintő jogszabály kompromisszumokkal terhes. Ennél többet ma nem lehetett elérni.

Valamennyiünk előtt nyilvánvaló, hogy a Törvényben foglaltak végrehajtása kondíciójavítást igényelne, és a meglévő erők „bölcs hasznosítását” feltételezi. Meggyőződésem, hogy ha számíthatunk (s én számítok!) további közreműködésetekre, támogatásokra, a végrehajtással sem kerülünk a „hátrányos helyzetűek” sorába. Még ez évben, éppen a Törvényünkből fakadó további kormány- és miniszteri rendeletervezeteket kell az asztalra tennünk.

Köszönettel és barátsággal kívánok jó munkát és jó madarászást.

dr. Tardy János
a Természetvédelmi Hivatal elnöke
helyettes államtitkár

A Budapesti Helyi Csoport 1996 második félévi programja

előadások

- szeptember 11.
Rákosivipera-védelem
előadó: Péchy Tamás
- október 9.
Kerecsensólyom-őrzés a Gerecsében
előadó: Szeghalmi János
- november 13.
Színes természet
előadó: Posztós Csaba
- december 11.
Marokkó
előadó: Horváth Gábor (PKMK)

kirándulások

- szeptember 14.
Budai-hg.
vezeti: Jolsvai Gábor
- október 12.
Dinnyés
vezeti: Bajor Zsolt
- november 16.
Tatai Öreg-tó
vezeti: Réthy Rezső
- december 14.
Szentendrei-sziget
vezeti: Juhász Imre

Az összejöveteleket a korábbi helyszínen, a budapesti állatkert előadótermében tartjuk 5 órai kezdettel. (Bejárat a Fővárosi Nagycirkusz és a Kis Vidámpark közti gazdasági bejárón.) A kirándulásokra jelentkezni lehet az előadás helyszínén vagy Jolsvai Gábornál a 165-6342-es telefonszámon.

Minden tagtársunkat és minden érdeklődőt szeretettel várunk!

BirdLife- partnereink

Név: Ceská Společnost Ornitológická (CSO) • **Magyar név:** Cseh Madárvédelmi Egyesület • **Alakulás éve:** 1928 • **Taglét-szám:** 1250 • **Folyóirat:** *Sylvia* (2), *CSO News* (2) • **Elnök:** Zdeněk Veselovský • **Fizetett alkalmazottak száma:** 1 • **Cím:** Hornom(cholupská 34, CZ-1020 Praha 10, Czech Republic • **Tel.:** +42 2 786 67 00.

Gyülekeznek a baglyok

Erdi fülesbagoly

A késő őszi-téli időszakban gyakran figyelhetjük meg az erdei fülesbaglyok csoportosulását. Általában októbertől, novembertől gyülekeznek, elsősorban fenyőfákon, gyakran városok, falvak belterületén, iskolák udvarán, templomkertekben álló magas lucfenyőkön. Ahol nem háborgatják őket, egészen kora tavaszig kitartanak és telelőhelyeiket évről évre felkeresik. Az erdei fülesbagoly, ha nem is tekinthető vonuló madárnak, ősszel gyakran mégis

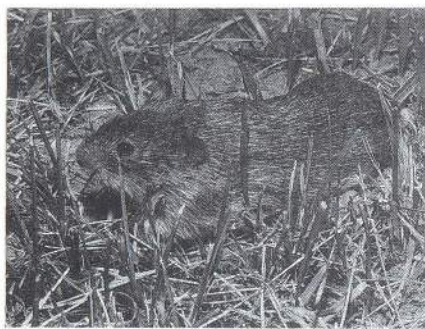
Fotó: Zsoldos Árpád

útra kel és különösen a fiatalok akár több száz kilométerrel is délebbre vonulhatnak. Nagyon valószínű, hogy a hazánkban telelő példányok egy része, szintén északabbi tájakról érkezik hozzánk. Ezt bizonyítja egyebek mellett egy Litvániában megjelölt és Magyarországon kézre került madár. Egyébként a szomszédos vagy távolabbi országokból érkezett vendégek kilétéről legfeljebb a csüdjükön csillogó számozott alumíniumgyűrűk árulkodnak, szí-

nezeti eltérés nincs, és egyformán narancsvörösek nagy szemeik is, amelyekkel kíváncsian tekintenek ránk a fenyőfák magas ágairól.

A túlevelű fákat azért kedvelik, mert több védelmet nyújtanak a hideg téli szelek és a hó ellen, de szükségből más fákkal is megelégszenek. Találtak már erdei fülesbagoly társaságokat ezüstfagligetekben, fűzesben, gyümölcsfákon, a Gellérthegy oldalában kőrísen is. Általában 10–30 madár van együtt, de előfordulnak 100 vagy még több példányt számláló telelő csoportok is. A gyulai József-szanatórium parkjából például Povázasy László szívessége folytán a hatvanas években rendszeresen kaptam köpeteket és levélbeni közlése szerint akkoriban a parkban telente 100–150 példány időzött. Nem sokkal kevesebb madár lehetett Csomád közelében egy kefesűrű fiatal fenyvesben sem, ahol a szerte heverő köpeteket csak négykézláb, néha szinte hason csúszva lehetett összeszedni. Félnap munkával csaknem gabonás-zsáknyi anyagot gyűjtöttem. E mennyiségből következtethetem a madarak számára, mert a nehéz terepen a baglyokat lehetetlen volt megszámolni.

Az ilyen telelő csapatok tevékenysége, különösen ott, ahol legalább 50–60 bagoly van együtt, gazdasági szempontból is jelentős. Miután az erdei fülesbagoly szinte kizárólag rágcsálókkal, hazánkban főképpen mezei pocokkal él, az ősztől tavaszig elpusztított mennyiség nem elhanyagolható hasznát jelent a mezőgazdaságnak. Hiszen éppen ezek a pocok azok, amelyek az alapját jelentik egy a következő évben esetleg kialakuló gradációnak. A hatvanas évek végén különböző lelőhelyekről vizsgált köpetanyagban talált 18.292 zsákmányállat 65,5%-a mezei pocok volt (92,7%-a rágcsáló). Az egyenként vizsgált köpetek alapján úgy találtam, hogy egy-egy bagoly éjszakánként átlagosan 4 mezei pocokot pusztított el. Ez egy 50 példányos telelő csoport esetében napi 200, az október 15-től március 15-ig terjedő időszak alatt kerekén 30.000 elfogyasztott pocokot jelent, ami mezőgazdaságilag nem lehet közömbös

Mezei pocok

Fotó: Szaák Tamás

az adott területre nézve. Különösen ha meggondoljuk, hogy e tevékenységüket egyetlen ráfordított fillér és egyetlen csepp vegyszer nélkül végzik. A telelőhelyek védelmére tehát már csak ezért is nagy figyelmet kell fordítani. Különösen fontos lehet a felvilágosító munka a lakott területeken tanyázó csoportok esetében, ahol néhány, a helyszínen szétbontott köpet segítségével a baglyok hasznos tevékenységét nyomban bizonyítani is lehet.

Mire ezek a sorok megjelennek, újra itt az ősz és a telelőhelyeken felbukkanak az első, hosszú tollfüleiket kíváncsian felmeresztő vendégek. Kérjük, írják meg, ha erdei fülesbagoly telelőhelyet ismernek valahol. A város vagy községhatár mellett fontos a tényleges telelőhely (pl. lucfenyők az iskolakertben) és a legalább körülbelüli példányszám is. Néhány év alatt talán sikerül nagyjából feltérképezni az országban lévő telelőhelyeket és megközelítő képet kaphatunk a baglyok számáról is. Az eredményeket lapunk hasábjain közreadjuk.

Schmidt Egon

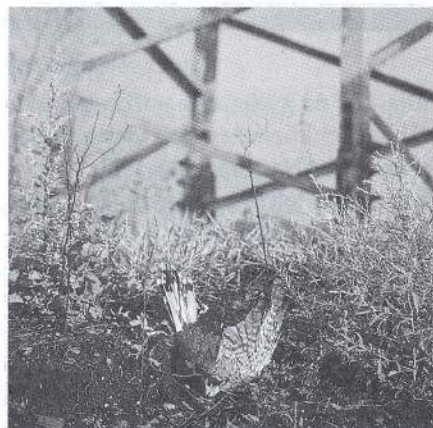
Mi lesz veled madármentés?

„Halló, Madártani Egyesület? Kérem én találtam egy sást, eltörött a szárnya, sajnáltam otthagyni, elhoztam, itthon etetem darált hússal, de sajnos nem értek hozzá, szakavatott kezekbe szeretném adni. Már olyan sok helyen érdeklődtem, végül a szegedi Vadaspark az Ön nevét adta meg. Annyit beszélünk a környezetvédelemről, valamit szeretnék tenni érte, ha lehet, mentsék meg ezt a madarat!”

A beszélgetés többi részét nem részletezem a természetesen egerészölyvként vagy vörös vércseként meghatá-

rozható „sásról”, lényeg az, hogy a madarat végülis elhozzák – ez is elég nagy áldozat, mert a város legszélén lakom –, aztán magam próbálom ápolgatni, de a legtöbb esetben természetesen nem sikerül. A törött szárnyú madarak jó része egy ideig még él, és aztán legtöbbször fertőzés, vérvesztés vagy valami más miatt elpusztul.

Az előzményekhez hozzá tartozik, hogy van (inkább volt) itt Szegeden egy madármentéssel foglalkozó házaspár, akik két könyvet is írtak erről a különös ismereteket igénylő „mesterségről” (*Madarakat mentettem, Madarak végveszélyben*). Mihály Lászlóné és férje hosszú éveken át minden energiájukat és pénzüket sérült vagy beteg madarak mentésére fordították, önszántukból. Sajnos idős koruk, betegeskedéseik mellett, no meg az ezzel járó anyagi megterhelés, valamint helyhiány miatt ezt a tevékenységet tovább vállalni már nem tudták. Nagy kár! Igazán tanulságos annak az előzménye is, ahogyan érezték, hogy hamarosan nem fogják tovább bírni, és előre próbáltak gondolkodni. Szóltak a 37. sz. Újszegedi Helyi Csoport vezetőségének, hogy keressenek olyan embert, aki vállalná ezt a feladatot, ők hajlandók betanítani a jelentkezőket. Két és fél évi keresés után mindössze három jelentkező akadt, akiknek kitartása végül alig tartott néhány hétnél tovább. Pedig ezt csak igen nagy fanatizmussal lehet csinálni! Jelenleg Mihályék nem fogadnak madarakat, így a kérdés itt Szeged környékén megoldatlan. A vezetőségből hárman kimentünk a szegedi Vadasparkba, ahol korábban befogadtak néhány madarat. Az igazgatóval és az állatorvossal majdnem három óráig gyözködtük egymást. Mi azt mondtuk, hogy ott hely, ketrec, állatorvos, ellátó személyzet van, tehát egy kis jóindulattal el tudnák

Áramütötten

Fotó: Posztós Csaba

látni ezt a tevékenységet. Az ő érveik is súlyosak voltak. Nincs pénzünk plusz röpdék építésére, táplálékra, gyógyszerre, s idejük sincs a jelenlegi állatállomány ellátása mellett még ezzel is foglalkozni. Hivatkoztak még külföldi példákra (nyugati állatkertekre), ahol szintén elutasítják a sérült vadon élő állatok mentését, főleg arra hivatkozva, hogy vannak erre alakult és megfelelő anyagiakkal rendelkező civil szervezetek. – Ott lehet, hogy vannak, de itthon sajnos még nincsenek ilyenek. – Hivatkoztak még betegségekre, melyeket a behozott állatok terjesztenének az állatkertiek között, és még sok mindenre, de sajnos meggyőzni nem sikerült egymást. Az állatorvos ugyan vállalta, hogy sürgősségi jelleggel ellát egy-két madarat, de más eredményt nem értünk el. Illetve azóta minden érdeklődőt hozzám küldenek, holott a feltételeim nekem sincsenek meg a madarak gyógyításához. A megyében működő négy helyi csoportban sem akadt senki, aki valamit vállalt volna e tárgy körben. Tudom, hogy a HNP fenntart egy madármentő telepet, de mivel másról nincs tudomásom, kénytelen vagyok azt hinni, hogy ez országszerte úgy van, ahogy itt a Dél-Alföldön. Szóval sehogy.

Kicsit filozofálva a dolgon, arra a következtetésre jutottam, hogy márpedig az emberi civilizáció okozza a sérülések (áramütés, drótnak repülés, gépjárműforgalom stb.), vagy betegségek (vegyszerek) nagy részét, így az embereknek, pontosabban a társadalomnak kellene gondoskodni arról, hogy ezeket az állatokat ápolja, állatmentő helyeket hozzon létre. Nem tudom, de sejtem, hogy az MME-nek is fel kellene vállalnia – s pénzeket is szereznie erre – a sérült madarak mentését, tekintve, hogy azok nagy része védett vagy fokozottan védett faj.

Egyelőre el kell ismerni, hogy a kérdés országosan megoldatlan! És emellett komoly presztizs-vesztés éri az MME-t és a madarászokat, hogy többnyire azt kell a jó szándékú polgároknak válaszolnia: sajnos nem tudunk segíteni! De persze ez nemcsak az MME ügye. Úgy gondolom, hogy minden fórumon fel kell vetni a kérdést, amely meggyőződésem, hogy mélyen magában hordozza az ember és a természet napjainkban is egyre élesedő konfliktusát!

Dr. Molnár Gyula

Felkínált lehetőség

– Telket vettem és szeretném, ha ott minél több madarat láthatnék. Mi a teendő? – kérdi Tóth Zoltán, dinnyési olvasónk.

A lehetőségek a telek nagysága, helye és fekvése szerint természetesen változóak, de erre alkalmas fák és bokrok ültetésével, téli etetéssel, a nyári hónapokra itató–fürdő létesítésével sok madárfaj megjelenésére, illetve fészkelésére számíthatunk. Amennyiben a telken néhány öregebb gyümölcsfa áll, ezeket – legalábbis egyelőre – feltétlenül hagyjuk meg. Törzsüket borostyánnal futtathatjuk be, s így nagyszerű fészkelőhely alakul ki fekete rigók és zöldikék részére. A telek nagyságától függően ültessünk további gyümölcsfákat, melyek koronájában később tengelic-pár nevelhet fiókákat. Egy-egy sűrű ágú fiatal lucfenyő, tuja vagy tiszafa otthont nyújthat zöldikéknek, fekete rigóknak, de a túlevelűek ágain előszeretettel fészkel a csicsörke is.

A drótkerítés mellé érdemes élősvényt is telepíteni. Ez kis poszáta-párt csalogathat a kertbe (költési időben a sövényt nem szabad nyírni!), de bármely más sűrű bokorcsoport alkalmas arra, hogy barátposzáták vagy a fent már említett fajok valamelyike költsön bennük.

Ha a telek erdővel határos, őszapó, vörösbegy sőt fülemüle is fészkelhet, utóbbiak számára a bokrok alatt meg kell hagyni az avarszőnyeget.

Az odúlakó madarak részére mesterséges fészkekodúkat helyezhetünk ki (B-mintájú odú, 32 mm-es röpnnyílással), melyekben széncinege, nyaktekercs vagy csuszka költhet. Az odúkat egymástól minél távolabb, az öregebb gyümölcsfák ágaira függesztjük, a bejárónyílás kelet–délkelet felé nézzen. Ágak ne takarják. Ha emberi háborgatástól nem kell tartani, függesztjük őket fejmagasságba.

A macska ellen a törzsre – kifelé irányulóan – felkötözött ágak nyújtanak védelmet. Amennyiben a telken már épület áll, az eresz alá függesztett C-odúval házi rozsdafarkú párt csalogathatunk a kertbe. Az odúkat helyezzük ki ősszel, hogy a téli etetőre járó széncinegék megszokják, megismerjék őket s

így tavasszal egy pár biztosan megtelepszik bennük.

Fészkelőhelyként is szóba jöhet a fekete bodza is, mely augusztustól ízletes bogycokkal várja tollas vendégeit. A kert egyik napos sarkában könnyen megtelepíthető. A télen arra kóborló süvöltők csemegéje lehet a fagyal ugyancsak fekete bogycója, de talán elfér a telken egy idővel terjedelmessé váló galagonyabokor is. Termését rigók fogyasztják, de sűrűn nőtt ágai között fészkelni is tudnak. Hasonlóan jó szolgálatokat tehet a vadrózsa és a madárberkenye is. Ha a telek nagy, ültethetünk a kerítés mellé egy-egy juharfát, nyírfát vagy ostorfát is.

Végül megemlítem a madarak szempontjából ugyan közömbös, de nagyon mutatós nyári orgonát, amely a napos oldalon július végén kezd nyílni és szeptember végéig virágzik. Fürtös lila virágai tarka pillangók százait csalogatja a kertbe. Úgy libegnek a bokor körül, mint a szárúkról szakadt tarka vadvirágok. Nappali pávaszem,

gyöngyházlepke, admirálpillangó, fecskéfarkú lepke, rókalepke, még felsorolni is sok, mennyi látogatója akad a virágzó nyári orgona bokornak éppen a legszebb, nappal repülő fajok közül.

Valamelyik fa árnyékában kaphat helyet a madárfürdő, amely különösen ott, ahol kevés a víz, hajnaltól estig állandó forgalmat bonyolít le. Persze nem csak „saját” madaraink vidám pancsolásában gyönyörködhetünk, az állandó vizű itató egy idő után az egész környékről odavonzza a legkülönbözőbb madarakat (erről és az odútelepítésről részletesebben is olvashat a *Madárvédelem a ház körül c. könyvben*).

Nem szabad elkeseredni, ha az első évben még egyetlen madárpár sem telepedett meg a fészkelésre talán még túl fiatal fákon és bokrokon. Ami késik, nem múlik, ha idén nem, majd jövőre, hiszen nagyon sok madár küzd „lakás-gondokkal” és bizonyára örömmel ragadják meg a felkínált lehetőséget.

Schmidt Egon

Meggyvágó

Fotó: Zsoldos Árpád

„Szeresd a természetet és igyekezz azt másokkal is megszerettetni!”

Számtalan lehetősége és módja van a természet megszeretésének és a védelmére való nevelésnek, melynek lényege, hogy megtanuljunk nyitott szemmel járni a világban, hogy megálljunk néha egy-egy szép színű virág, egy színes tollú madár, vagy egy szép lombú fa előtt, meglesve – és talán soha meg nem fejtve – titkaikat.

A fák, a virágok és a madarak megélnék mindenütt, amíg törődünk velük, amíg figyelünk rájuk, amíg fontosak nekünk.

Nagy öröm számunkra, hogy hazánk egyik legszebb és legértékesebb táján a Dunakanyarban élhetünk.

Tahitótfalu a Szentendrei-szigeten fekszik, közvetlenül a Kis-Duna mellett; a folyó jobb partján a Vörös-kő meredek hegykoszorúja öleli át a falut. A táj szépsége és gazdagsága lehetőséget ad a természet megismerésére és megszeretésére. Minden óvónő azon fáradozik, hogy természetszerető és a természetet megóvó gyermekeket neveljen. Kirándulásaink során megismerkedünk a természet csodáival; gyönyörködünk a sűrű erdőben, a virágos réten, a sziklás hegyekben, a folyó partján.

Elsősorban az óvodások közvetlen környezetében élő növény- és állatfajok megismertetése a cél. A séták, kirándulások sokféle alkalmat kínálnak az óvo-

nőknek arra, hogy ráirányítsák a gyermekek figyelmét az élettelen és élő természet évszakonkénti változásaira, a különböző növény- és állatfajok tulajdonságainak megfigyelésére.

Az óvodáskorban szerzett tapasztalatok, ismeretek meghatározó jelentőségűek a gyermek személyiségfejlődésében. A család szerepe is igen nagy, csak velük együtt érhetjük el, hogy a gyermekek érezzék: a növények, az állatok is élőlények, helyük, szerepük van a Földön, védeni, óvni kell őket.

Felhívjuk a figyelmet a családi sétákra, kirándulásokra! Minden évben megemlékezünk a Föld napjáról, a Madarak és Fák napjáról. Könyveket, képeket gyűjtünk a természetről és virágokat, bokrokat (pl. bodza) ültetünk az óvoda udvarára. Erdei kirándulásainkon együtt tanulmányozzuk az állat- és növényhatározót, színes falevelet, terméseket, érdekes formájú köveket, faágakat gyűjtünk, amit később felhasználunk az ajándékkészítés során. Téli időszakban mindig „terített asztal” várja a madarakat, hiszen az otthonról hozott napraforgóból, dióból bőven jut a madáretetőkhöz. Nem engedjük gyermekeinknek, hogy tördeljék a fák, bokrok ágait, a rügyeket, a leveleket és a kirándulásaink során csak a kijelölt helyre dobhatják a szemetet.

Schmidt Egon szavait idézve: „A

cél közös és meghatározó: tiszta vizeket, zöldellő erdőket, friss levegőt és madárdalol tavaszokat szeretnénk látni és érezni magunk körül és ezt szeretnénk hátrahagyni unokáinknak is.”

**Kosik Lajosné (Óvodavezető)
Tahitótfalui Óvodák**

EU-döntés a madarak javára

Példaértékű ítéletet hozott júliusban a luxemburgi székhelyű Európai Bíróság. Az Európai Unió tagállamainak egymás közötti vitáiban, illetve az egyes tagországok belső peres ügyeiben dönteni hivatott testület kimondta, hogy az élővilág (adott esetben a madárvilág) védelme előbbre való a gazdasági fejlesztés érdekeinél.

A bíróság úgy határozott, hogy Nagy-Britannia kormánya nem hasíthat ki 22 hektáros területet a Temze torkolatában elterülő madárparadicsomból, a Lappel Bank-ből, hogy ezáltal bővítsa a sheernessi kikötőt. A tervet furcsa módon éppen a brit környezetvédelmi minisztérium „agyalta ki”, azzal érvelve, hogy a megvalósítás esetén szélesebbé válna a szóbanforgó kikötőkhöz vezető víziút, bővülne annak kapacitása, s az új munkahelyek jótékony hatást gyakorolnának a környék, illetve az egész ország gazdaságára. (A sheernessi kikötő már ma is Nagy-Britannia ötödik legnagyobb átrakó és konténerállomása.)

A tervet ellenző és keresetével a luxemburgi bírósághoz forduló Brit Királyi Madárvédelmi Társaság (RSPB) azzal érvelt, hogy a Lappel Bank igen fontos része a Temze-torkolat ökoszisztémájának; a szóbanforgó tengeri ártéri terület elvesztése, illetve más célra történő hasznosítása esetén csökkenne a helyben fészkelő, illetve a vonuláskor ott megpihenő madárállomány.

Ítéletében a Európai Bíróság leszögezte: természetvédelmi terület „kijelölésekor és határainak meghúzásakor egyetlen EU-tagállam sem hivatkozhat gazdasági elvárásokra és igényekre, azt állítva, hogy azok általánosabb és magasabb érdekeket testesítenek meg, mint az ökológiai szempontok... Ez vonatkozik minden védett területre, amely természetes élőhelyet képez állatok és növények számára” - hangzik az Európai Bíróság kötelező érvényű döntése.

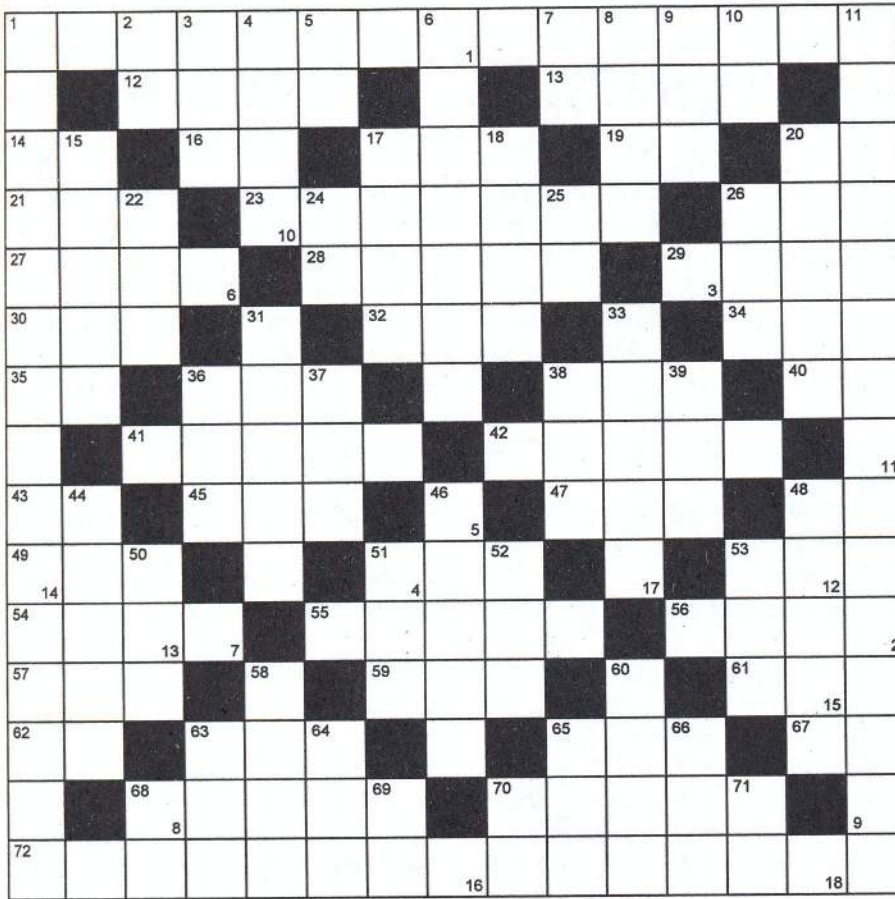
Dorogman László

Erdi béka

Fotó: Péchy Tamás

Ebben a rejtvényben nem adunk meghatározásokat a beírandó szavak mellé, hanem azok betűt betűrendben adjuk: BOGOZZA KI. A rövid és hosszú magánhangzók között nem teszünk különbséget.

Vízszintes:

1. AÁÁIILLMNPSSVZZ. 12. AADI. 13. GORU. 14. AL. 16. ÁV. 17. AEN. 19. ÁT. 20. KL. 21. AAR. 23. EEMNST. 26. AET. 27. AIMR. 28. EILNT. 29. BORS. 30. ADI. 32. ALT. 34. ÉRZ. 35. INT. 36. ÁOS. 38. ORR. 40. EK. 41. EKKKR. 42. ALOSZ. 43. IS. 45. ANU. 47. AIN. 48. RT. 49. ISZ. 51. ÁFT. 53. GLO. 54. ÁJRZ. 55. AEIMT. 56. ÁKOS. 57. ANT. 59. AFU. 61. STU. 62. TV. 63. LOP. 65. ELO. 67. SZ. 68. AÁDKR. 70. EEKLN. 72. AAACEILNNOPPVZZ.

Függőleges:

1. AAAIILLMSTVVVZZ. 2. AL. 3. ILV. 4. ÁÁDM. 5. AM. 6. AEGILLN. 7. UZ. 8. ÁGIS. 9. ÁRT. 10. NO. 11. AAÁELLNOSSTZZZ. 15. AADIR. 17. AANN. 18. EETT. 20. EÉKKR. 22. AAR. 24. EI. 25. ET. 26. ORT. 31. CDENS. 33. AANRY. 36. ÁRU. 37. AKO. 38. ILO. 39. AAS. 44. ÁNSTZ. 46. AÁFHM. 48. KORSU. 50. IRT. 51. FIU. 52. AET. 53. GOT. 58. AMOR. 60. CKNO. 63. ALP. 64. ÁLP. 65. ELN. 66. EEK. 68. KP. 69. AD. 70. IL. 71. EN.

Beküldendő az alsó hálóban kialakuló négy soros kis népdal. Beküldési határidő: 1996. október 15.

16	2	14	18	12	11	1	5	1	14	1		
3	2	13	14	12	11	17	1	11	17	1	8	1
10	15	18	14	6	8	1	1	14	18	2	7	1
16	6	9	9	1	1	4	1	13	8	1		

TÚZOK 1977–1995 között Madártani Tájékoztató

Az MME negyedévente megjelenő színes, fényképes folyóirata Magyarország madarairól

A júniusi szám tartalmából:

- Rendszer és sorrend a mai ornitológiában
- A pásztorradár határozása
- A havasi sarlósfecské első bizonyított előfordulása Magyarországon
- A havasipinty első bizonyított előfordulása Magyarországon
- Vékonycsőrű póling a Hortobágyon
- Ember által nevelt parlagi sas adoptálása
- Rövid közlemények
- Érdekes madármegfigyelések
- Könyvismertetések
- Hírek
- Madárfelismerési rejtvény

Ha még nem előfizetünk, kérjen ingyenes mutatóvényszámmot!

Címünk: Tűzok, MME, 1121 Budapest, Költő u. 21.

A Madártávlat III. évfolyamának 3. számában megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése:

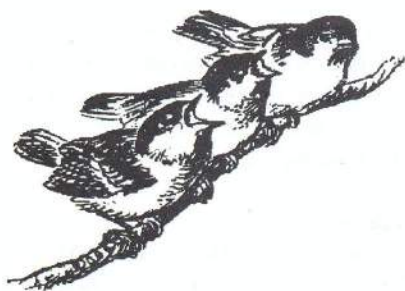
*Madarak szállnak,
Fellegek s árnyak.
Csak a hely marad
Örök-hű társnak.*

A helyes megfejtők közül Rosta Ferencné halásztelki lakos Réthy Zsigmond: *Körösök vidéke* c. művét nyerte. Gratulálunk!

Hirdetések

SIGMA APO IF 5.6/400 MM teleobjektív MINOLTA MD bajonettel újszerű állapotban áron alul **eladó**. Pócze Vilmos (96)449-430.

Megjelent Réthy Zsigmond: Körösök vidéke c. műve. Korlátozott példányszámban utánvétellel megrendelhető az alábbi címen: Réthy Zsigmond, 5600 Békéscsaba, Wlassich sétány 5. Szintén itt kapható még a *Bibl. Orn. Hung.* (Áruk: 400, illetve 1500 Ft+postaköltség.)

Nem kelt fel a Nap, és a nagy folyó lomha párákat lehel ki magából, amelyek alatt, – mintha meleg paplan lenne –, úgy nyújtózkodik a csendes vízi holtág.

Legszívesebben én is ezt tenném, – mármint meleg paplan alatt nyújtóznék –, de most mégis itt didergek a harmatos Duna-parton és megpróbálok valahogy tájékozódni a ködben, amely egyébként felettébb szokatlan jelenség, így augusztus közepe táján. Persze én már ezen sem csodálkozom azok után, amiket ez az idej nyár produkált!

Az egyik helyen tornádó söpört végig törve-zúzva minden útjába kerülőt, özönvízszerű felhőszakadásokkal tetőzve a pusztítást. Néhány kilométerrel odébb meg egy csepp eső sem esett és Jani bácsi elkeseredetten nézte az összesodródott levelű kukoricát, miközben homlokára tolt kalapja alatt tancsztalanul vakargatta a tarkóját...

Augusztus tizenötödike

Közben a Duna vízállása egész nyáron olyan magas volt, amilyenre én nem is emlékszem...

Persze Jani bácsit a Duna vízállásának alakulása érthető módon egy cseppet sem érdekelte, hiszen nem nádat termelt, hanem kukoricát –, de engem annál jobban idegesített a dolog, mert ha Budapestnél a vízállás 2 méter fölött van, akkor Halászteleknél nem látszik ki a zátony. Ha pedig a zátony nem látszik ki, akkor a madarak sem szállnak rá, és még az is megtörténhet, hogy úgy telik el a legjobb madármegfigyelési időszak (július–augusztus), hogy nem is érdemes lejönni a partra! Aztán meg már hiába is apad, mert nemsokára itt van augusztus tizenötödike! És hogy mi az összefüggés Jani bácsi kukoricája és a Duna magas vízállása között? Az égvilágon semmi, mert az időjárás teljesen megbolondult! Most azonban mégis itt állok a parton, mert az öreg folyam néhány napja végre „megemberelte magát” és leapadt. A zátony előbukkant, és bár az alakja alaposan megváltozott, a madarak újra birtokukba vették, és megjelentek a holtág iszapján is, ahon-

nan kifutott a víz, lassan száradó pocso-lyákba rekesztve a vigyázatlan halak tömegét. Tegnap délután egy leshelyet építettem a holtág partjára, a fűzbokrok közé. Oda igyekszem most fényképezőgépekkel és állvánnyal felmálházva és még örülök is az augusztusi ködnek, mert így legalább észrevétlenül juthatok el leshelyemig. A víz tegnap óta is sokat apadt, így a holtág mára már teljesen elszakadt az élővíztől. A híg iszappon mindenütt madárnyomokat látok. Az öles léptű szürke gémekek nyomai között partfutók, cankók, billegetők, sárszalonszálak nyomai sorjáznak. Nem vágok keresztül az iszappon, – bár hosszú gumicsizmámban ezt könnyen megtehetném – mert egyszerűen sajnálom összerondítani a szép sima iszapfelszínt. Úgy vagyok ezzel, mint télen a friss hótakaróval. Abba is szinte sajnállok belemélni! Így aztán inkább kerülök egy nagyot és a fűzbokrok takarásában haladva közelítem meg a lest. Ahogy bebújok a nyíláson, az útközben felébredt szúnyogok éhes raja is betódul utánam és – jobb híján – a fülcimpáimból igyekeznek beszerezni a peterakás-

Vörös gém

Fotó: Péchy Tamás

hoz szükséges vérmennyiséget. Ebbéli igyekezetüket kevésbé tudom méltányolni, ezért gyorsan befújom magam szűnyogriasztóval, ami viszont olyan büdös, hogy a szemem könnybe lábad tőle! De a vérszívók legalább békén hagynak!

A lesnek két kitekintő nyílása van. Az egyik a holtág egyre fogyó vizére néz, a másik meg a fűzbokrok közé, egy kis erecske fölé hajló ágra. Tanakodom, hogy melyikhez állítsam a fényképezőgépet, mert madár még egyiknél sem látható. A holtág felől gémre, kócsagra számítok, az erecske fölötti ágra pedig egy jégmadarat terveztem. Végül a kócsagos lyukon dugom ki az objektívet. Abban ugyanis biztos vagyok, hogy úgymint annál a luknál jelenik meg a jégmadár, ahol nincs fényképezőgép. A köd lassan oszlik, puha pamacsokba tömörül, és a pamacsok sietősen megindulnak a tükörsima víz felett, mert valahol a fák felett, ebben a pillanatban bukkan fel a Nap. A fejem felett most egy sötét gém kiált és ez az érdes rikoltás végig száll a holtág fölött, de érdekes módon mégsem töri meg a csendet. Nem rezzenek össze tőle – mert bár váratlanul ért – mégsem idegen, idetartozik ehhez a hangulathoz a csend hangja. Egyre több a fény és ha madár jelenne meg a les körül, talán már fényképezni is tudnék. Óvatosan kinézek a kócsagos lyukon, de a holtág üres. Lassan visszaengedem a vászondarabot, ami a nyílást takarja és vigyázva félrehúrom a másik nyílás takaróját, kilesek

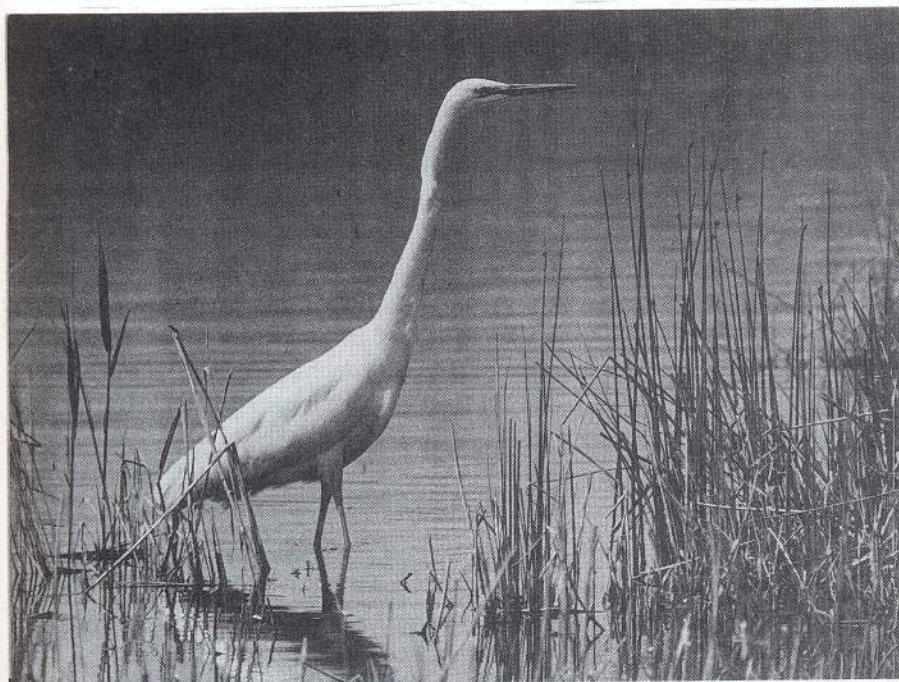

Küsztsák zsákmányoló jégmadár

Fotó: Péchy Tamás

rajta és elkezdem szidni magam mint a bokrot. Az ágon ott ül a jégmadár. Nincs messzebb három méternél és pont azon az ágon tollászkodik ahová „terveztem”. (Ezért majd otthon vállon-

veregetem magam, de most pillanatnyilag mozdulni sem merek.) A fényképezőgép a másik nyílásnál áll, így aztán jobb híján csak gyönyörködöm a jégmadárban. (Még hogy a „jobb híján”.) A madár olyan parádés bemutatót tart tollászkodásból, hogy ennél szebbet nem is kívánhatok. (Legfeljebb csak azt, hogy az objektíven keresztül nézhessem). Egyébként sohasem értettem, hogy miért kellett ezt a madarat – németből fordítva – jégmadárnak elnevezni. Akkor már inkább az angol elnevezést (Kingfisher) kellett volna átvenni és lett volna a magyar neve „halászkirály”. Mert – legalábbis a színösszeállítás – valóban királyi. (Az már kevésbé, amit felém fordulva, farkát felemelve, éppen most produkál.) Szóval gyönyörködöm a jégmadárban, de az igazat megvallva, már nem bánám, ha elmenne egy kicsit halászatni. Elriasztani nem akarom, ezért meg kell várnom amíg magától elrepül. Na végre. Úgy látszik megéhezett, mert most váratlanul belevágódik a vízbe, de úgy látom nem fogott semmit. Üres csőrrel bukkan fel a víz alól és nem száll vissza az

Nagy kócsag

Fotó: Szaák Tamás

ágra, hanem elrepül. Hallom a távolodó füttyentéseit. Na itt az alkalom. Tudom hogy erre az ágra még biztosan visszajön, ezért sietnem kell. Gyorsan és eléggé megdölgötlenül kihúzom az objektívet a nyílásból és még éppen látom az ijedten felröppenő kiskócsag sárga lábujjait eltűnni a látótérből. Puff neki. Ezt jól elszúrtam. Ki tudja mióta sétálgat itt ez a kiskócsag én meg bele sem nézek a fényképezőgépbe. Na de most már mindegy. Miközben kiosztok magamnak egy-két nem éppen megtisztelő, de kellőképpen kiérdemelt jelzót, átrakom a gépet a „jégmadaras” nyíláshoz. A kiskócsag egyébként nem ment messzire, és látom amint néhány perces gyanakvó nyaknyújtogatás után újból elkezd halászni. Egész más módja ez a halfogásnak, mint amit rokonánál a nagy kócsagnál annyiszor megfigyelhettem. A nagykócsag lassú, kimért mozdulatokkal sétál a vízen, nyakát mint valami felhúzott íjat begömbíti, és sokszor hosszú másodpercekre mozdulatlanul merevedve kémleli a vizet. (Ideális fotóalany.)

Nem így a kiskócsag! Ez mint egy eszelős, úgy rohangál ide-oda a sekély vízben, szárnyát kitarva, lebbentve, ug-rándozva ríogatja a halakat (minden fotós rémálma!). Az én kiskócsagom is belekezdett már a halkergetésbe, és egyre közelebb kerül a leshelyemhez. Azzal próbálom vigasztalni magamat, hogy ilyen gyors mozgás megállításához még úgy sincs elegendő fény, és ekkor a nyílás előtt megjelenik egy gém! De nem ám akármilyen gém! Egy vörös gém! Ezt a fajt soha nem láttam még itt a holtágnál. És most csak úgy idesétál elém négy méterre, mintha azt mondaná: – Na mi van? Nem fotózol? – Már nem is dühöngök azon, hogy megint „rossz lukra” jött a madár. Legfeljebb nem lesz lefényképezve. Az élmény így is az enyém, ezt nem veheti el tőlem senki. Na de a zsákmány – szólal meg bennem a „vadász”. – A zsákmány az semmi? Nem lenne jó megszerezni? Hazavinni, hogy bármikor nézegethesd? Hogy megmutasd másoknak is, hogy eldicsekedj vele? Nyugi, nyugi – próbálom csillapítani „vadászénemet” – ha most megmozdulok elmegy a madár, elmúlik a pillanat, és lehet, hogy sohasem látok többé négy méterről vörösgémet. És úgyis olyan kevés már az idő, inkább csak nézem. Így aztán nem nyúlok a fényképezőgép után, a pompás madár pedig végigparádézik előttem és

Huss

hogy teljes legyen a kép a másik irányból egy csapat tőkés réce úszik a látótérbe, mögöttük méltóságteljesen lépeget egy nagykócsag. Ez aztán az idill! Megbabonázva nézem a varázslatos képet amely igazi békét, nyugalmat sugároz, olyat amilyenben már egyre ritkábban van részünk ezen a túlnépesedett bolygón. Ezek a madarak itt előttem olyan gyanútanok, olyan természetsek, hogy érzem, ezt a varázst nem szabad megtörni egy kapzsi erőszakos mozdulattal csak azért, hogy zsákmányoljak – még akkor sem ha ez a zsákmány nem más, mint egy jól sikerült madárfelvétel. És ekkor, durr, akkorát csattan mögöttem egy lövés, hogy ijedtemben majd lefordulok a székről, durr még egy lövés, és a varázslatnak vége. Te jó ég mi volt ez? Kitért a háború?! – és ekkor hirtelen agyamba villan a felismerés – hányadika is van ma, ha vasárnap volt 12-e, és ma csütörtök van, akkor igen, akkor ma 15-e van! Augusztus 15-e a vadkacsa vadászat első napja. És lassan elkezdek összepakolni, mert számomra a szezon véget ért. Előbujok a leshelyemről és most már csak arra figyelek, hogy amíg átverekszem magam a füzesen, lehetőleg még egy kicsit se hasonlítsak vadkacsára. A parton egy

Fotó: Péchy Tamás

terepjáró áll és a két vadász éppen beülni készül amikor odaérek. Rám köszönnek, – látásból ismerjük egymást – és az illem kedvéért én is visszamorgok valami köszönésfélét. Arcuk vidám és láthatóan nem tudják mire vélni mogorvaságot. Persze én megértem a jókedvüket. Hiszen milyen szép is az élet és végre itt van a régen várt nap! Augusztus tizenötödike!

Zsoldos Árpád

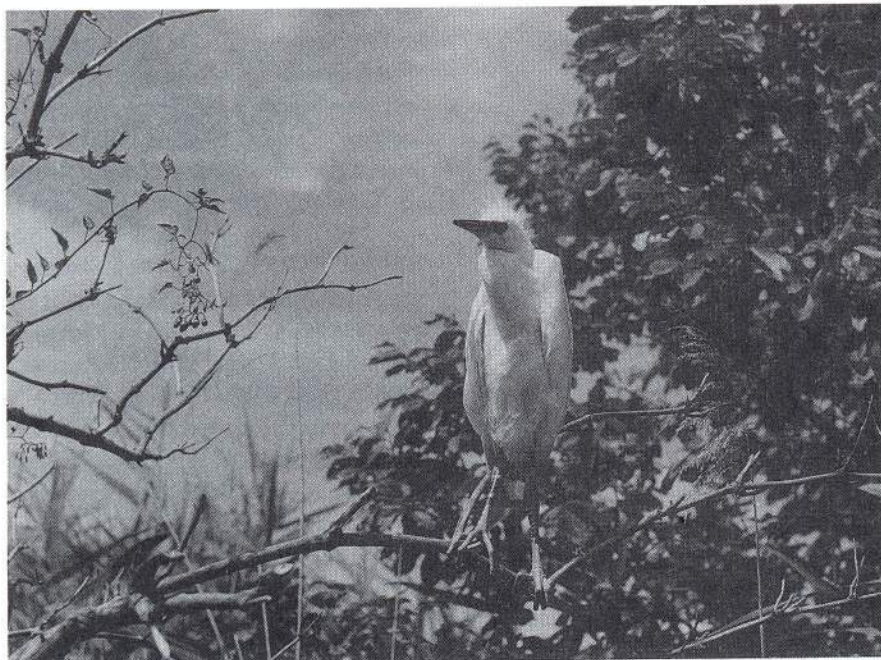
Felhívás

Általános iskolai tanulóktól várunk olyan írásokat, melyeket megjelentetnénk a *Tizenévesek írták* rovatban. A maximum 1 oldal terjedelmű kéziratok hazai vagy más földrészen élő állatokról szólnak, melyekkel találkozottok, illetve amelyekről olvastatok vagy filmet láttatok.

Ha tudsz küldj a cikkhez magad készített rajzokat vagy fotókat.

A legérdekesebb és leginkább önálló munkákat az év végén könyvekkel jutalmazzuk.

A nagy kócsag

Nagy kócsag

A szerző felvétele

A szegedi múzeumi matinés táborral jártunk a Fehér-tavon. Az iskola, s a velejáró gondok és a házi feladat teljesen kiszípoloztak mindannyiunkat, úgyhogy most élveztük, s átadtuk magun-

kat a nád suhogásának, a madarak csivitelésének, az éppen felkelő nap látványának, s vezetőnk, akit mindenki imádozott, Csizmazia Gyuri bá élvezetes magyarázatának.

Egyszer csak megtorpant, s közölte, hogy megérkeztünk a Fehér-tó legnagyobb kócsagtelepéhez, s aki akar, bejöhet vele a tóba gyalog. Már most izzott a levegő a forróságtól, ezért szívesen vállalkoztunk a hűvös tóban való megmártózáshoz. A szúrós nádcsonkokért, amik a lábunkba fúródtak, egy nagy kócsag fióka kárpótolt, amit vezetőnk talált. Ezt a szép madarat még a század elején is lőtték értékes tolláért, amit a vadász a kalapja mellé tűzött... Ma már hálistennek tömegestől költenek a Balaton mellett és itt is. Már februárban megkezdik a fészekrakást, majd a kotlást a 3-5 zöldes tojáson, amit a tojó áprilisban rak le. A „mi” fiókánk is egy fészek szélén csücsült, s várt türelmesen. Most igazán mókás látvány volt, ahogy tollait felborzolta, s ide-oda totyogott. Végül visszatettük a fészekbe, hogy gyarapodjon tovább... Fantasztikus élmény volt, s azt hiszem, sohase felejtí el egyikünk sem a fiókát, akit sikeresen megörökítettem, s nemcsak a még hetekig fájó sebek miatt...

Braun Melinda
8. osztályos tanuló

A titokzatos cápák

Már 100 millió évvel a dinoszauruszok megjelenése előtt úszkáltak cápák az őstengerekben. 60 millió éve annak, hogy kialakult a maival csaknem megegyező testfelépítésük. Méltán sorolhatjuk őket a természet legsikerültebb teremtményei közé, mint a legcsodálatosabb testi és szellemi képességekkel rendelkező lényeket. Közeli rokonukkal, a rájakkal egyetemben a cápák a porcoshalak állatrendszertani osztályt alkotják. A ráják különben nem egyebek, mint „laposra nyomott” cápák.

Bármennyire is veszélyesnek tűnik a cápa torpedóhoz hasonló karcsú teste, a valóságban sokféle hallal szemben tehetetlennek bizonyul. Kisebb nyílttengeri halak éles fordulokat véve cselezik ki a sebesen támadó cápát. A pö-

rölyfejű és tuskécápák csapatokba verődve szerzik meg a táplálékot. De sokszor nem járnak sikerrel. Ezért a cápák gyakran beteg vagy sérült halak után próbálnak kutatni, melyek könnyű zsákmánynak ígérkeznek.

A cápák között is vannak veszélyesek és ártalmatlanok. Talán a legártalmatlanabb a több, mint 13 méteres rabló cápa. E cápafaj planktonokat és kisebb halakat fogyaszt. Hatalmas száját szélesre tátja, és hanyag lassúsággal másodpercenként egy métert haladva úszik, mint eleven halfogó. Vérszomjas cápák egyike a 6 métert meghaladó tigriscápa.

Az összes cápa közül a legveszélyesebb a 6,4 méteresre megnövő fehércá-

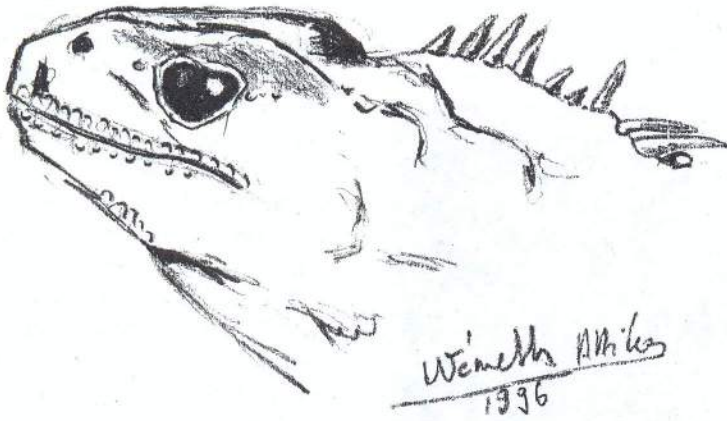
pa. Tápláléka a 6,5 métert meghaladó elefántfóka és a kisebb oroszlánfóka.

De ne feledkezzünk meg a cápaölő emberről sem! Évente legalább 4,5 millió cápát ölünk meg. Az emberek általában nemigen vannak tisztában azzal, hogy cápát esznek. A németek által közkedvelt schiller például nem más, mint a tuskécápa csikokra vágott, füstölt hasaalja.

Ezekről a csodás állatokról csak kevés dolgot írtam le, de remélem, most már nem tekintünk rájuk úgy, mint féltelmetes fenevadakra.

Péchy Lóránt
8. osztályos tanuló

Egy életre kelt ősmaradvány

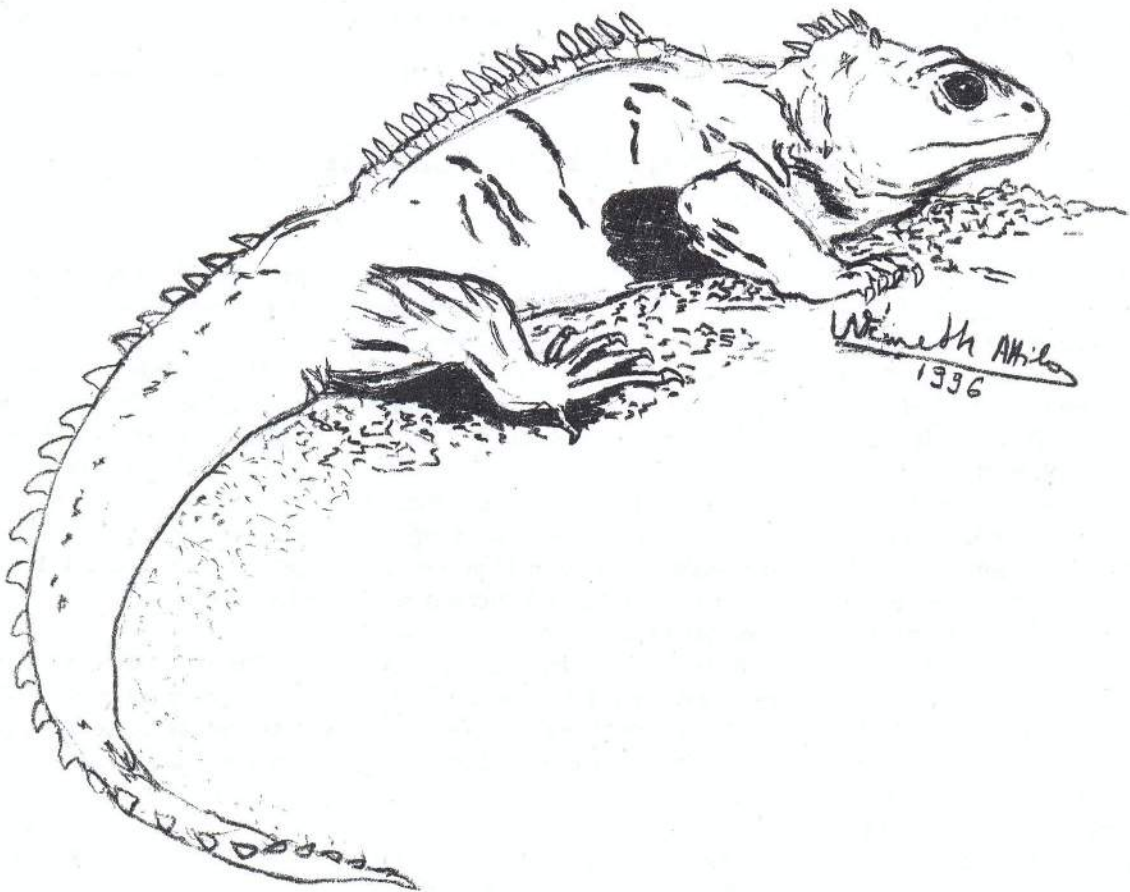

Új-Zéland partjai mentén, néhány kis szigeten élnek a hüllők negyedik és egyben legkisebb rendjének képviselői. Ők a hidasgyíkok vagy más néven tuatarák. A tuatara maori szó, jelentése: kiemelkedések a háton. Ez az állat hátán és farkán húzódo háromszög alakú bőrkítüremkedésekből álló tarajra utal. Ez a taraj lágy és hajlékony, ám, ha a hímeket megriasztja valamai fel tudják keményíteni ezeket. Ez a pózolás fenye-

getést jelent. Ezek az állatok egy letűnt kor emlékei. A tuatara az egyetlen túlélő egy olyan hüllőcsoportból, amely 220 millió évvel ezelőtt alakult ki, még az első dinoszauruszok előtt. Ezek a hüllők szinte az egész világon éltek. Veszüket minden bizonnyal egy másik hüllőcsoport, a feltörekvő dinoszauruszok okozták. A megmaradt állatokat később új csapás érte: az emlősök. Mivel Új-Zéland hamar leszakadt Ausztráliáról itt

nem voltak emlősök, azonban kb. 1000 évvel ezelőt megjelentek a maorik. Addig ismeretlen állatokat hoztak be, amik felfalták a tuatarák tojásait. Manapság már csak néhány szigeten élnek, ahová az emlősök még nem jutottak el. A tuatara agyának egyik része összeköttetésben áll egy fejtetőn elhelyezkedő „harmadik szemmel”. Ennek a „szemnek” lencséje van és a fényérzékelésben van szerepe. Tojásai 15 hónap alatt kelnek ki. Ez rekord a hüllők között. Nagyon lassú az anyagcseréjük, 60 percnként vesznek levegőt. Testének alaphőmérséklete 20–25°C, de 7°C-on is normál életjelenségeket mutat. Rajta kívül erre egyetlen hüllő sem képes. A leghiggadtabb számítás sem tartja túljátszának a 100 és vagy feletti életkort! Talán a tuatara támpontokat tud adni a dinoszauruszok előtti kor elképzeléseire. Ezt az élőlényt, amely túlélte a dinoszauruszokat, és már 220 millió éve él, a kihalás fenyegeti. Szerintem mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy ez a nagyszerű állat, ez az élő kövület ne tűnjön el a föld felszínéről és még legalább 220 millió évet éljen.

Németh Ákos 6. osztályos és
Németh Attila 7. osztályos tanulók

A szerző grafikái

AKCIÓ!

Rendkívüli kedvezménnyel, 40 Ft-os egységáron vásárolhatók meg a
Madártani Tájékoztató alábbi számai
az MME Titkárságon (Budapest, 1121 Költő u. 21.):

1977. március
május-június

1978. május-június

1979. január-március
április-június
július-szeptember

1980. április-június

1981. január-március
április-június
július-szeptember
október-december

1982. január-március
április-szeptember
október-december

1983. január-június

1984. január-március
április-június
július-szeptember
október-december

1985. január-március
április-június
július-december

1986. január-március
április-szeptember
október-december

1987. január-június
július-december

1988. január-december

1989. január-június
július-december

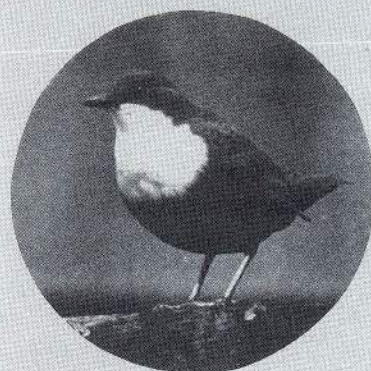
1991. január-június

1992. július-december

1993. július-december

Postai úton csak 5 pld. feletti
rendelés esetén szállítunk (a
csomaghoz mellékelt csekken
kell befizetni a Tájékoztatók
ellenértékét és a postaköltsé-
get).

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1993. július-december

2. szám

